Published and distributed under permit (No. 781), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXIX. ЧИСЛО 1. ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ., ПОНЕДІЛОК, 3-го СІЧНЯ, 1921.

VOL. XXIX. No. 1. JERSEY CITY, N. J., MONDAY, JANUARY 3, 1921. THREE CENTS

ПОВСТАНЦІ ЗАНЯЛИ МІСТО УМАНЬ.

УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ.

НАДІЇ УКРАЇНИ З ВЕСНОЮ.

(Каблеграма до газети „Вашінгтон Стар").

КОПЕНГАГА, 25. грудня. — „Мимо своєї побідя над генералом Врангелем, проти котрого трьох дивізій большевики вислали 27 своїх дивізій, конець большевицького правління скоро наближається до кінця. Нічо не може відвернути їх долі найпізнійше слідуючої весни. Вони збирають тепер свої армії на границях мого краю, але ми вичікуємо їх нападу без найменьшого страху".

Був це новоприбувший дипльоматичний представник України, Др. Дмитро Левицький, котрий висловив отсі думки, коли запитано його, щоби він сказав свій погляд про те, що станеться в Росії після упадку генерала Врангеля.

„Є дві причини, ізза яких упадок большевизму есть неминучий" — сказав Др. Левицький. „Одна есть економічна, а друга політична. В тій части Росії, де царить большевизм, есть таке страшне замішанне, що слово „хаос" не зможе описати цего. Їх зелізниці буквально застановлені, всі фабрики стоять, їх паперові гроші без вартости. Три четверті части землі неуправні. Цегорічні жива цілковито невдалися. Навіть тепер панує голод в Росії, а в деяких великих містах були голодові бунти, здавлені машиновими крісами.

Катаклізм надходить.

„Вчасно з надходячою весною катаклізм прийде. Не можливо большевикам спровадити збіже зі Сибіри ізза відносин на зелізницях. Троцький робить все, що можливе, щоби дістати збіже з України для виживлення своїх червоних і жовтих наємників через зиму. **Україна це їх остання надія, а на Україні і большевиків вже почислені.**

Наші селяни, які зразу були троха прихильні большевикам, доки [illegible] панські землі межи них, давно [illegible] пре[illegible] большев[illegible].

[illegible] на Укр[illegible]ються тепер добре зорганізовані і оружені селянські компанії; деякі з них числять по 20.000 людий, які провадять під[illegible] боротьбу проти большевиків, які можуть вдержатися лише по великих містах, де вони окружені довкруги ворожим океаном. З дня на день їх становище слабне. Їх тероризм показався безцільним. Вони не можуть успокоїти так великанської території, якою есть Україна.

Програма Леніна на Україні „виголодити бунтарів".

„Ціле населенне України це вороги Леніна, як це мож легко зрозуміти, коли хто погляне на документ ним підписаний і висланий до всіх совєтських властий. В справі селянських повстань сказано в тім документі: „Кождий отаман і кождий прихильник селянських бунтів есть злочинцем і тому есть обовязком кождого горожанина застрілити його на перший погляд. Всіх свояків таких кримінальників треба задержати в концентраційних таборах яко закладників. Їх маєток треба сконфіскувати, а села, з яких вони походять, треба виморити голодом на смерть, спалити і зрівнати з землею. Кожде село, в якім найшовся би хоч один бунтар, треба знищити.

„Я свято переконаний, що правительство, котре уживає таких способів, як совєти, не може остоятися довго. Коли большевики стратять Україну, то большевизм впаде і в своїм власнім краю" — кінчив Др. Левицький.

СВІЖИЙ БУНТ НА УКРАЇНІ.

(Телеграфує З. Фрід до жидівської нюйорської газети „Дер Морген Журнал").

ВАРШАВА, 30. грудня. — **Польська телеграфічна агенція доносить, що вибухло нове повстанне на Україні, і що повстанці під проводом Мордалевича заняли місто Умань.**

(Всі жидівські часописи, згадуючи коли небудь про українських повстанців, називають їх постійно „бандитами". Також пишуть і всі большевицькі платні газети).

ОТАМАНСЬКІ ПОВСТАННЯ НА УКРАЇНІ НЕ ПЕРЕВОДЯТЬСЯ.

БЕРЛІН, 29. грудня. („Форвертс"). — **Після донесення большевицької „Красної Газети", бушують на Україні ще такі атамано зі своїми повстанцями: Зелений, Бурлак, Костур, Щуба, Шепень, Соколовський (мабуть Маруся Соколовська) і 9 инших.**

РОЗОРУЖУЮТЬ ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЄ УКРАЇНИ.

КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 29. грудня. (Жид. Тел. Агенція). — **Після донесень з України видало тамошне совєтське правительство наказ, що все цивільне населенне міст і сіл має бути розоружене.**

ЧОМУ МАЄТЕ СОБІ ЖАЛУВАТИ ГАЗЕТИ?

Пощо Вам купувати „Свободу" на стендах, коли як пішлете 7 долярів, то вона буде щодня рано приходити просто до Вашої хати. Мало не три сотки чисел до Вас прийде за рік.

Тепер почта в Злучених Державах скоро привертається до нормального передвоєнного стану і буде доручувати газету дуже точно. Крім того видавництво „Свободи", друкуючи газету на плоско-ротаційній поспішній пресі, і адресуючи при помочі нових поспішних адресових машин, цілу висилку газети полагоджує дуже скоро і точно, так що нарікань на недоставу або спізнення не буде.

Станьте цілорічним передплатником самі і другим радьте. Чим більше підіпрете „Свободу", тим ліпшою її зробите, а не для кого іншого тільки для себе самого і для всього загалу.

Притім памятайте, що видавництво „Свободи" дає кождому цілорічному передплатникови, що пришле згори передплату, премію в книжках (після вибору передплатника) вартости двох долярів.

Нехай не буде письменного Українця в Злучених Державах, Канаді і Бразилії, котрий не був би передплатником „Свободи"!

Кождий Українець прецінь варта бути своїм власним, самостійним передплатником своєї газети, а не стояти в чужу ласку і читати позичену газету, або чужу, або жадної, як часом годі позичити або купити.

Чого маєте собі жалувати? Досить, що Вам другі жалують. Зараз нині зашліть передплату і пишіть за себе до „Свободи"!

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

АМЕРИКАНСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ГРОЗИТЬ ДЕПОРТАЦІЄЮ ВСІМ БОЛЬШЕВИЦЬКИМ ЕЛЄМЕНТАМ.

ВАШІНГТОН, 30. грудня. — Як довго московське правительство буде пробувати викликати бунт проти правительства Злучених Держав, то його агітатори, що перебувають тутки, будуть депортовані. Таке заявив секретар праці Вилсон в листі, висланім до Карла Гехта, правного оборонця Людвика Мартенса, совєтського амбасадора, якого мають незабаром депортувати.

В листі згадано також про приготовання до відослання Мартенса і „инших осіб, яких він бажає забрати зі собою".

ДВА МІЛІОНИ ПРИ ОДНІМ ОБІДІ НА ГОЛОДНИХ ДІТИЙ В ЕВРОПІ.

На бенкеті, заставленім на 1000 осіб в середу вечер в готелю Комодор в Ню Йорку зібрано 2,011,221 долярів на ратунок погибаючих дітий у східній і середній Европі. Ці гроші уратують життє 201.000 дітий.

Це є дальша кампанія, зачата „Европейською Ратунковою Радою" для призбирання 33 міліонів долярів на ратунок голодуючій Европі.

Комітет, який приготовляв цей бенькет, надіявся зібрати тим способом 1 міліон долярів, тому подвійна сума дарунків була дійсною несподіванкою.

ХТОСЬ ПАЛИТЬ ЦІЛІ СЕЛА В ЗАХІДНІЙ ПЕНСИЛЬВЕНІЇ.

ПІТСБУРГ, 30. грудня. — Ціла західна Пенсильвенія переполохана огнями в повіті Фаєт протягом останних двох місяців. Всі з острахом говорять про палячів, а стейтова поліція і добровольці сторожі в тім і сусідних повітах, хоч арештували вже кільканайцять підозрілих людий, все ще не трафили на виновників.

Около пів сотки огнів до тепер приписують зорганізованій банді палячів протягом 8 тижнів. Шкоду обчислюють від одного до чотирох міліонів долярів.

Школи, церкви, мешкальні доми, стодоли, гаражі, копальні, загалом все, що дасться лише підпалити, паде жертвою тої банди. До тепер не було ще втрати в людським життю, але богато товару згинуло підчас пожарів на фармах.

Здогадуються, що підпалом займаються чужинці, які ненавидять примусової школи, бо вона не дає їх дітям працювати по майнах, де тепер є знаменитий заробок.

З ПОЛЬЩІ.

ПІЛСУДСКІ ЗАПРОШЕНИЙ ДО ПАРИЖА.

ВАРШАВА, 30. грудня. — Генерал Йосиф Пілсудскі, президент Польщі, приняв запрошенне французького правительства відвідати Париж. Він відіде 15. січня в товаристві міністрів заграничних справ, війни, фінансів і инших урядовців.

Поїздку уважають тутки загально за таку, що буде мати вплив на пропонований французько-польський договір і військову угоду.

ПОЛЬЩА ЗАЙМАЄ ЗЕЛІЗНИЦЮ МЕЖИ ВИЛЬНОЮ І ДЗИНСЬКОМ.

ВАРШАВА, 30. грудня. — Литві вислано формальне повідомленнє, що зелізниця межи Вильною і Двинськом остане польською і що пропонований плебісцит відбудеться лише на захід від цеї лінії.

Це повідомленнє вислала комісія Ліґи Народів, яка має нагляд над плебісцитом. Здогадуються, що наслідком цього Литва залишить всяку думку про плебісцит в окрузі Вильни.

БОЛГАРСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВЗАЄМИНИ.

ВАРШАВА, 30. грудня. — Премієр Болгарії, Стамбулівський, прибув сюди і веде переговори в справі економічних договорів межи Польщею й Болгарією. Підчас обговорювання плянів він вказав на те, що одною з цілий його подорожі есть пряме зелізниче полученє з Данціґа до Леслі Бурґас, що лежить 45 миль на схід від Адріянополя. Він каже, що Румунія не буде робити перепон до таких умов і це було би якраз корисним для того краю.

РИБАРСЬКИЙ ПРО СТАНОВИЩЕ АМЕРИКАНСЬКИХ ФІНАНСОВИХ КРУГІВ ДО ПОЛЬЩІ.

ВАРШАВА, 30. грудня. — Роман Рибарскі, польський віцеміністер фінансів, обговорюючи свою недавну подорож до Америки в цїли виєднання кредитів для Польщі, сказав, що хоч американські капіталісти склонні дати позички Европі, то одначе супроти Польщі вони відносяться з застереженнєм. Рибарський толкує це тим, що в Америці панує загальна обава що до внутрішного і заграничного положення Польщі. Він сказав також, що свіжа польська еміграція до Америки есть знаменним знаком.

З РОСІЇ.

СОВЄТИ ВІДКЛИКУЮТЬ СВОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИКА З АНГЛІЇ.

ЛОНДОН, 30. грудня. — Бездротна телеграма з Москви доносить сьогодня, що совєтське правительство рішило відкликати з Лондону Леоніда Красіна, большевицького торговельного посла на те, щоби з ним нарадитися. Відкликанне наступило після того, як Велика Британія, котра недавно приняла угоду з липня в справі піднаття торговлі з Росією, „тепер цілковито змінила своє становище і явно викручується від своїх зобовязань, умовлених в липни".

СОВЄТИ РОЗПУСКАЮТЬ АРМІЮ.

ЛОНДОН, 29. грудня. — Сюди наспіла бездротна депеша з Москви в котрій доносять, що большевицька армія демобілізується тому, що важнійші воєнні походи скінчені. Демобілізація вже розпочалася.

Депеша з Москви доносить також, що розпущенне армії дасть совєтській Росії змогу занятися економічними відносинами в краю.

БОЛЬШЕВИЗМ ПРИВЯЗАНИЙ ЛИШЕ ДО РОСІЇ.

(Кореспонденція Павла Маврера в „Шікаґо Дейлі Нюз").

ПАРИЖ, 13, грудня. (почтою). По моїй думці большевизм вже не поширюється. Протягом року відносини богато змінилися. Найгірша непорадність і замішане перeминули. Нарід поволи успокоюється навіть в тих краях, що потерпіли пораженне.

На своє найбільше нещастє большевизм вже стратив своє сяйво таємничости. Люди почали дивитися на нього не лише як на руйнуючу силу і на грозу проти істнуючого ладу, але також і набудуючу його сторону. Богато людий запитується тепер себе, чи не ліпша теперішня система зі своїми недостачами, ніж новий, нікому незвісний лад, окуплений потоками крови, і цілковитою руїною всього.

Навіть соціялісти і робітничі делегати, які їздили до Росії на оглядини, є меньше або більше розчаровані, а деякі прямо ворожо настроєні до большевизму, який, як вони кажуть, есть запереченнєм соціялізму.

Змагання російських провідників диктувати робітничим делеґатам при помочи так званого Третього Інтернаціоналу відвернули якраз робітників від московського болота. Впрочім навіть в самій Росії комуністи не мають більше як горстку прихильників хоч вони є при власти. Те, що вони держаться при власти, є впливом специяльних російських відносин, яких нема в жаднім иншім краю. „В Росії нема властиво ніякої опозиції, од і причина сили большевиків.

З ФРАНЦІЇ.

ПЛЯНУЮТЬ НОВИЙ ПОХІД ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ.

ПАРИЖ, 30. грудня. (Н. Й. Трибюн). — **Маршаль Фош предложить завтра аліянтам свій звіт про розброєнне Німеччини.**

Коли би межи Францією і Німеччиною дійшло до нової ворожнечі, то Фош не думає займати околиці Руж, але вибрати дорогу Наполеона долиною Мену, заняти Франкфурт і Ганав по дорозі та машерувати на Вирцбурґ. Цей похід відтяв би Баден і Виртемберґ від прочої Німеччини і дав би Франції просте получення з Баварією, де якраз повстала револьта проти розоруження. Тим способом булаби також Баварія відтята від півночі.

ФРАНЦУСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ГОТОВИТЬСЯ ДО РОЗПРАВИ З РАДИКАЛЬНИМИ СОЦІЯЛІСТАМИ.

ПАРИЖ, 30. грудня. (А. П.). — Подавляючою більшостю голосів ухвалено сьогодня в палаті послів довіре до правительства після вістий зі соціялістичного Конґресу в Тур. В голосованню заявилося 451 голосів за правительством, а проти 54. Була це відповідь на погрозу комуністів, іменем яких посол Кашен грозив революцією. У відповіди на цю погрозу міністер внутрішних справ Стеґ заявив, що всякі спроби комуністів викликати революцію, будуть здавлені всякими способами, які правительство має під рукою.

РОЗЛАМ МЕЖИ ФРАНЦУСЬКИМИ СОЦІЯЛІСТАМИ.

ТУР, (Франція), 30. грудня. — Змагання французької соціялістичної партії, щоби заявитися солідарно за Третим Інтернаціоналом, невдалися, і сьогодня виявилося, що партія розбилася на 3 групи. Ліве крило заявилося за сліпим послухом для Леніна, група центра стоїть в засаді за московським Інтернаціоналом але з певними застерогами, а праве крило рішучо противиться відданню керми в руки комуністів.

Підчас нарад приходило до острої перепалки, а навіть до кулачної розправи, після чого „правдиві соціялісти" з правого крила покинули наради.

НЕСПОДІВАНКА НА КОНҐРЕСІ ФРАНЦУСЬКИХ СОЦІЯЛІСТІВ.

Приїхала делеґатка з Німеччини, мимо урядової заборони.

ТУР, Франція, 28. грудня. (А. П.). — Кляра Зеткін, членица німецького парляменту і екзекутиви Третього Інтернаціоналу, якої пашпорт французькі власти відмовилися потвердити, явилася сьогодня на засіданню конґресу, серед незвичайного заворушення.

Двері від галі замкнено, перервано телефонічні і телеграфічні получення і нікому не дозволено вийти з будинку. Тоді щойно Кляра Зеткін, почала свою промову, уїдаючи на „Шайдеманів, Носких і Рейнодів всіх країв". Вона також острo ганила умірковавних соціялістів як і тих, що хочуть створити Інтернаціонал проти Москви.

В своїй промові сказала вона між иншими: „Варвари, які знищили старинну катедру в Раймс, належать до тої самої фамілії, що ті, які знищили старинну катедру в Києві". — Ці слова відносилися до Поляків, які вели війну проти Москви при помочи аліянтів.

Кляра Зеткін промовляла через пів години, а опісля відїхала таксамо тайно як і приїхала.

З ІТАЛІЇ.

Д'АНУНЦІО ПІДДАВСЯ. „НЕ ВАРТА ВМИРАТИ ЗА ІТАЛІЮ".

РИМ, 29. грудня. — Д'Анунціо видав сьогодня проклямацію зі заявою, що не варта вмирати за Італію. Він казав, що виїздить аеропляном з Фіюме.

Це оповіщено півурядово сьогодня разом з повідомленнєм, що треба уважати за заключену умову з Фіюме.

Д'АНУНЦІО ПРИНЯВ УСЛІВЯ ІТАЛІЇ.

ЛОНДОН, 30. грудня. (А. П.). — Кореспондент газети „Івніґ Нюз" доносить з Риму, що Д'Анунціо приняв услівя ґенерала Кавілії, команданта державних італійських військ під містом Фіюме і закінчив горожанську війну.

Добровольці Д'Анунція будуть розпущені, але дістануть амнестію, а Д'Анунціо поїде до Полудневої Америки.

ВИПРАВА ПРОТИ МІСТА ФІЮМЕ.

ТРІЄСТ, 27. грудня (А. П.) — Правильні державні війска бомбардують місто Фіюме зі суші і з моря. Гармати звернено проти бараків, палати і инших подібних будинків. Єсть намір зробити як найменьше шкоди.

Оборона поета Д'Анунція є дуже завзята. Межи державними війсками згинуло около 50, а ранених є щось зі 100.

Д'АНУНЦІО РАНЕНИЙ.

ТРІЄСТ, 28. грудня. — Сьогодня наспіли вісти, що оборонець міста Фіюме, поет Д'Анунціо, зістав ранений легко в голову відломком шрапнеля, коли розмовляв в палаті.

МІСТО ЗАНЯТЕ.

ЛОНДОН, 28. грудня. (А. П.) — Є причина здогадуватися, що правильні війска заняли місто Фіюме, таке заявив премієр Джіолітті на конференції ґазетярів вчера вечером, як про це доносить телеґрама з Риму до Сентрал Нюз.

В телеґрамі сказано, що Джіолітті заявив перед парляментарною делеґацією, що Італія мусіла приспішити акцію проти Д'Анунція, щоби відвернути наїзд Югославії на це місто.

СТРІЛИ НА ФІЮМЕ ЗДЕРЖАНО.

РИМ, 28. грудня. — Стріли на Фіюме здержали бльокуючі італійські війска, як це постановлено на конференції в Абації. Таке доносять телеґрами сьогодня.

Сталося це на просьбу директора національної оборони і посадника міста Фіюме, які прибули до ґенерала Ферарío, команданта бльокуючих військ, щоби порозумітися в справі закінчення війни.

Рада міністрів під проводом Джіолітті рішила полишити ґенералови Кавілія цілковиту свободу що до способу заняття міста Фіюме — та до дозволу його горожанам висловити свою думку в справі їх приналежности.

Після договору заключеного з Югославією в Рапальо, Фіюме має бути незавнсимом містом.

З РІЖНИХ СТОРІН.

ПРИГОТОВАННЯ ДО БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В НОРВЕҐІЇ.

КОПЕНГАГА, 30. грудня. — Ґазета „Політікен" пише, що відкрито в Христіянії плян для викликання революції в Норвеґії. Після цих відкрить, робітнича партія, яка в 1918 р. злучилася з московським Інтернаціоналом, мала розпочати бунт тим, що мали зачати горіти великі склади дерева в Христіянії, а це було би прикувало увагу цілої столиці. Підчас того огню революціонери мали напасти на військові бараки, поліційну головну кватиру, телеґрафічні і телефонічні стації, опісля мали арештувати міністрів, і ґенералів і мали видати по краю розкази до загальної революції.

Плян викрито в час і власти про все довідалися заздалеґідь.

ВСЕСВІТНИЙ СУД МАЄ 22 ЧЛЕНИ.

ЛОНДОН, 30. грудня. — Двайцять дві держави підписали вже протокол за прияттєм постійного трибуналу міжнародної справедливости, ухваленого Ліґою Народів; таке доносить сьогодня аґенція „Сентрал Нюз" Протокол постановляє, що суд входить в життє, скоро лише більшість держав, які були репрезентовані на Лізі Народів, іменно 22, підпише і ратифікує його в своїх парляментах.

НОВОРІЧНА ПРЕМІЯ ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „СВОБОДИ".

Видавництво „Свободи" постановило роздати новорічні премії для всіх тих передплатників, котрі пришлють свої передплати на дневник „Свободу".

Премія складаєся з книжочок видавництва „Свободи" і других американських та крайових видавництв.

Хто пришле цілорічну передплату в сумі $7.00 — дістане в дарунку книжок вартости $2.00; хто пришле піврічну передплату в сумі $3.75, дістане книжок вартости $1.00; хто пришле передплату на 3 місяці в сумі $2.00, дістане книжок вартости 50 центів.

Кождий передплатник дістане свою премію сейчас по зложенню своєї передплати. Кошти пересилки книжок оплатить видавництво.

Преміові дарунки, як: книжки, музичні твори, мапи і портрети, належить вибирати зі спису, який подаємо окремо на 4-тій стороні сего числа. Радимо кождому витяти і заховати собі сей спис до часу, в якім належиться відновити передплату. Нові передплатники можуть сейчас користати з сеї Новорічної премії.

Такої великої преміової нагоди для передплатників, досі не давало жадне українське видавництво в Америці.

Тепер якраз відповідний час до читання книжок. Зимові довгі вечери і скучні неділі в хаті, виповнять при читанню довгі години фізичної безчинности і скріплять ум на дні весни.

У самім-же дневнику „Свободі", кождий найде все те, що тикається щоденних подій про наше і світове життє і як воно приходить, а книжка дасть кождому науку, стане дороговказом життя і поведе Вас до кращої будучности.

Книжка має все свою вартість. По прочитанню, збогачує Вашу бібліотеку або можна нею зробити дарунок другій особі або переслати до краю чи в табор.

Виказані у списі книжочки належать до найкращих, які видавано тут в Америці.

(Гляди за Списом Премій на стороні 4-тій).

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Simon Yadlovsky ....President
Theodore Hritsey ....Vice-President
Basil Levchik ....Treasurer
Roman Slobodian ....Fin. Secretary
Ivan Kashtaniuk .....Rec. Secretary

Place of business of the corporation and addresses of the above officers: 83 Grand Street, Jersey City, N. J. (Telephones, Montgomery 498 and Montgomery 1838.)

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES.		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75
By mail, Prepaid.		Почтою, оплачено.	

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: SVOBODA, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Телефон Адміністрації і Редакції — 498 Montgomery.
Телефон гол. канцелярії Укр. Народного Союза — 1838 Montgomery.

За оголошення поміщувані в „Свободі" редакція не відповідає.

Передплату найліпше висилати на почтовий або експресовий моні-ордер, який належить залучити до листа, оставляючи собі відтинок як посвідку. Такого листа не треба реджіструвати а вистарчить 2-центова марка. Пересилаючи паперові гроші, треба конечно такий лист зареджіструвати. Пересилаючи почтові марки замісць грошей, треба їх добре обвинути в папір, щоби у вохкі дні не злипились в дорозі.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order, а не банкнотами. При виміні числять 15 центів від кождого канадійського паперового долара.
Всі листи адресувати:
"SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

З НОВИМ РОКОМ.

З Новим Роком, браття милі,
В новім щастю, в новій силі
Радісно витаю вас!
І бажаю, щоб в здоровлю,
В мирі, з братньою любовю
Відтепер ішов вам час.
І бажаю, щоб трудяще
Те життя вам як найкраще
Без бідч минуло всім;
Щоб думками ви міцніли,
Богатіли, не бідніли;
Щоб веселий був ваш дім.
І бажаю, щоб ми згідно,
Сміло, свідомо, свобідно
Ішли до спільної мети:
З своїй хаті жить по свому;
Не коритися нікому;
Лад найкращий завести.
Щирій праці, — Бог поможе!
Дай вам, Боже, все, що гоже!

Іван Франко.

З НОВИМ РОКОМ.

Замикаючи старий рік, добрий господар обчисляе, що він придбав йому, або чим йому ухибив. Він хоче знати, що доброго мав у тім році, а що злого. А коли пізнае, то хоче мати науку, аби в новому році те, що зле, не повторилось, а натомісць те, що добре, аби збільшилось.

Таким добрим господарем повинен бути кождий нарід і кожда його громада.

Український нарід яко добрий господар також повинен тепер, на переломі старого і нового року обчислити свої дорібки і недомагання та виснувати з того науку на будуче.

В Европі 1920-ий рік не зазначився добром для українського народу. Україна була весь час в руїні й анархії, а західна її часть, Галичина, оставала ще в польській неволі. Над Україною проходили тучі і чорні хмари. Серед тої негоди були на Україні промахи і невдачі. Був союз Петлюри з Польщею, яка його зрадила і завела. Були обіцянки московських большевиків, що признають самостійну Україну, а зробили її своєю кольонією.

Американські Українці, серед котрих в 1919 році був запал, одушевленне і праця, в 1920 році попали були в зневіру. Їх праця занепала, а розпаношилось розеднанне, з якого стали користати вороги українського народу.

Значить, минулий рік не записався добром серед Українців ані в Европі ані в Америці.

Але з того може бути користь на будуче, як Українці пізнають минуле лихо і вмітимуть його оминати.

Одно Українці в Европі і в Америці повинні собі запамятати на Новий Рік: —

Що коли будуть ділитись і сваритись, то при замкненню року з того останеться ціле ніщо, або й чимало лиха.

Коли будуть вести тільки пусту критикоманію і підносити пусті крики, то з того при кінці року таксамо останеться або ціле ніщо, або й немало злого.

Але коли замісць поділу, спорів і безпотрібної критики — буде едність, праця, організація і розумна критика, то при замкненню року 1921-ого Українці в Европі і в Америці викажуться великим дорібком і великим завдатком на дальші роки.

Отсього бажаемо всім Українцям.

ГРОМАДИ НА ПОМІЧ СТАРОМУ КРАЄВИ.

ВУДЛОН, ПА.

Братство св. Николая, від. 120 У. Н. Союза, на річнім мітінгу, відбувшімся дня 19. грудня, 1920 року, ухвалило жертву на бідних та голодуючих в старім краю в сумі 50 долярів і викликує до зложення довільної суми на тусаму ціль бр. св. Николая, від. 276 У. Н. Союза в Ембридж, Па.

Гроші вислано через Американсько-Українське Бюро в Ню Йорку до Земельного Банку Гіпотечного у Львові, для Українського Горожанського Комітету.

Юліан Сазанський, секр. рек.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Товариство Любов, від. 45 У. Н. Союза $102.00.

Українська Громада в Найставн, Филаделфія, Па. $100.00.

Братство св. Володимира, від. 105 У. Н. Союза $100.00.

Читальня ім. Т. Шевченка, з представлення $100.00.

Разом $402.00.

Вислано до Українського Горожанського Комітету у Львові.

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Братство св. Йосафата, від. 217 У. Н. Союза на мітінгу дня 17. грудня, 1920, жертвувало для старого краю жертву в сумі $50: члени між собою зібрали $100, — разом $150.00.

Всі інші українські товариства в Рачестер, Н. Й., ухвалили дати зі своеї каси для старого краю по 25 — 50 долярів.

Збірками в Рачестер займаеться місцевий **Український Запомоговий Комітет,** котрий вислав уже до Львова до Українського Горожанського Комітету $130.00, а небаром вишле **другу посилку** в сумі $400.

ОЛИФАНТ, ПА.

З Олифант, Па., доносять нам, що тамошня українська громада небаром вишле $1.000, які мае з української манифестації, на поміч старому краеви на руки Українського Горожанського Комітету у Львові.

Крім того олифантська громада приготовляе більшу збірку для старого краю. Є також намір уладити в **Олифанті український день,** а також хотять Олифантці **приняти на себе удержанне 50 сиріт по українських жовнірах в Галичині** і посилати на се постійну підмогу.

НЮАРК, Н. ДЖ.

Всі нюарські Українці, без огляду на політичні або релігійні ріжниці злучились в одну ратункову організацію для несення помочі старому краеви.

Мейор міста Нюарку не лише згодився на **український день,** але також відступив на сей день міську школу на народні збори і самий буде на тих зборах промовляти в справі помочі голодним і вдовам та сиротам в Галицькій Україні.

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ.

Повідомляю Українців із стейту Ровд Айленд й околиці, котрі брали участь у вічу в Правиденс, Р. Ай, ще в грудні, 1919 року, що гроші, які з того віча остались в сумі **43 доляри,** а котрі я мав у себе, я вислав дня 27. грудня, 1920, до У. Г. Комітету у Львові на ратунок нещасним Братам і Сестрам. Також повідомляю Українців з Вунсакет, що я того самого дня разом з тими грішми вислав **55 долярів** від місцевих Українців, отже **разом вислав я на адресу У. Г. Комітету у Львові 98 долярів.**

Прошу позамісцевих Українців приняти се до відома. Думаю, що всі будуть задоволені з того, що я ті гроші вислав до старого краю, бо я не міг дальше тримати тих грошей у себе, коли зі старого краю кличуть о поміч. Хто хотів би якогось пояснення, то прошу до мене написати на таку адресу: 38 Collier St., Woonsocket, R. I.

С. Лемішка.

ЯК АНГЛІЯ СТАВИТЬСЯ ДО УКРАЇНИ І ГАЛИЧИНИ?

Правительство Великої Британії раде підпирати Україну. — Галичину трактуе окремо і хоче галицьким Українцям помогти освободитись.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

Лондон, дня 15. X., 1920.

Польсько-український союз Петлюри сильно попсував відносини до України в урядових кругах, які почали були складатись доволі прихильно для неї після краху Денікіна. Зобовязання, які приняла на себе Анґлія щодо сього ґенерала, скінчилися з його резиґнацією, в березні с. р. і анґлійське правительство бажало вже заховати собі політику вільної руки.

Анґлійський делеґат на конференції в Спа, в Бельгії, мав уповажненне від свого шефа заявити, що Анґлія може толерувати Польщу тільки в її етноґрафічних границях, але не більше; що польський нарід занадто малочисленний і слабий для заборчих плянів; що він може утриматись тільки, відтримуючи добросусідські відносини з Німцями, Росією й іншими народами; та що се чисте божевілле з боку Поляків провокувати так Німців, Росію і Жидів, як вони се роблять.

Для України в Анґлії повна симпатія, але поки відносини там не уложились, Анґлія мусить триматися з резервою. Коли Українці опанують тривко Київ і Одесу, Україна буде признана і будуть завязані з нею відносини. Помилки, які допустила Анґлія, підтримуючи Денікіна й інших, більше не повторяться. Врангеля Анґлія признала тільки в ролі „поліції безпечности на Кримі", — для опіки над тамошніми збігцями, не більше. Тому він не радить урядови Петлюри звязуватися з Врангелем.

Внутрішні відносини на Україні Анґлії представляються очевидно не дуже заспокоюючо. На запевненне, що Українці настроені до большевизму ворожо, Анґлієць відповів, що коли українське населенне вже два роки терпить большевиків на Україні, то видко, що воно їм не так то вороже.

Галицьке питанне анґлійська дипльоматія трактуе зовсім окремо від східно-европейського, бо Галичина для неї — частина Австрії, тимчасом як питанне про велику Україну входить яко частина до справ російського питання. На лондонську конференцію Галичани мали бути покликані, щоб заявити свої бажання, і відповідно до їх бажання справа мала бути порішена.

СІЧОВЕ ВІЧЕ В ФИЛАДЕЛФІЇ.

(Допись „Свободи").

Дня 26. грудня в неділю відбулося Січове віче в галі Аделфія, 715 Фермавнт евеню.

Віче отворив о 1-ій годині пополудня окружний отаман тов. Коцюк, пояснюючи зібраним, яких було поверх 4 сотки, ціль зібрання, почім покликав на референта головного отамана тов. Новодворського з Шикаго, Ілл. Тов. Новодворський у своїй 40 мінутовій промові змалював ціль Січової Орґанізації; сказав, до чого вона стремить і дещо пригадав зібраним з історії України. Потім говорив головний орґанізатор Січий, тов. Дідик. Він усвоїй двогодинній промові змалював докладно дурійку наших большевиків, чи гейби сказати — московсько-жидівських наймитів, як то вони Троцького обороняють, що нібито він не допустився зради Українців, і таке інше. Віче відбулось дуже спокійно, тихонько. Публика була гей в церкві. **Один тільки наймит Лейбуся Троцького хотів його боронити, але опинився за хвилю на улиці.** Четар з відділу 7-го, тов. Ів. Пухир злапав його за карок та підніс поверх себе як когута і викинув на улицю. Решта червоних, які були на галі, мовчали. Поліції цілком не було. По укінченню рефератів відспівано українські народні гимни. Потім Січовики зібралися в ряд і віддали товаришеви головному атаманови козацький поздоров. Всі розійшлись до дому о 5-тій годині пополудни.

Публика дуже була вдоволена. Всі обіцяли підпирати Січову Орґанізацію. Отже, Браття Українці, вступайте всі громадно в Січові ряди, а ще здобудем давню славу козацьку!

Кошовий.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ КРУЖОК В НЮ ЙОРКУ.

(Допись).

New York, N. Y., Dec. 28, 1920.

Хвальна Редакціе „Свободи":

На запит „Свободи" (ч. 156) в рубриці під заголовком „Переписка Редакції" відповідаемо осьщо:—

1. У. Н. Кружок се орґанізація просвітна.
2. Ціли У. Н. Кружка е виключно просвітні.
3. Над зорґанізованнем її трудились переважно я і тов. Крупник.

Сподіваемось, що тепер будуть усунені усі непорозуміння щодо поміщення наших відозв.

ЗА У. Н. КРУЖОК:
Л. Ковтун.

ЩО МОЖУТЬ ДАТИ АМЕРИКАНСЬКІ УКРАЇНЦІ В ДАРІ ДЛЯ СТАРОГО КРАЮ НА РІЗДВО?
ДАЙТЕ ЖИТТЄ ВМИРАЮЧИМ УКРАЇНЦЯМ!

Ви можете заховатися від помочі благаючих о ратунок голодних, хорих, ранених, вязнених, вдів і сиріт Українців і Українок в старім краю. — але не заховаетесь перед Судом Справедливости за свій вчинок супроти катованих Ваших БРАТІВ І СЕСТЕР!

Нині Вам се байдуже, але прийде час, що Ви самі жалувати-мете!

Бо ніщо у світі не пропадае без сліду!
Ані добре діло ані зле!
Ані велике, ані навіть і найменьше!

З ДНЕМ 24-го СІЧНЯ, 1921 РОКУ, УКРАЇНСЬКО-АНҐЛІЙСЬКІ НАУКОВІ КУРСИ

будуть подавали слідуючі виклади:

1. Наука читання і писання в українській мові.
2. Наука читання і писання в анґлійській мові.
3. Американська історія і приготовлення до горожанського іспиту.
4. Бизнесова математика.
5. Книговодство.

Виклади будуть три рази на тиждень, від 7.30 до 10.30 вечером, в **Українськім Народнім Домі, 217 East Sixth St., New York City.**

Число учеників обмежене до 100.

Оплата буде $10 місячно згори.

Хто цікавиться сими курсами, повинен зголоситись писмом або особисто на адресу:

SICHOVY BAZAR, 34 East Seventh Street, NEW YORK CITY.

Не відкладайте Вашого впису на виклади, бо число учеників обмежене.

Кождий Українець може користати, без огляду, чи він мае більше шкільне підготовлення, чи лише початки науки.

ХТО ЗОРҐАНІЗУВАВ УКРАЇНСЬКУ ГРОМАДУ В КЛІВЛЕНД, ОГАЙО?

Від о. Филимона Тарнавського, українського пароха в Клівленд, Огайо, одержали ми отсе писмо:

Cleveland, O., Dec. 21, 1920.

До Редакції „Свободи":

В 150. числі „Свободи", з дня 14. грудня, 1920, була поміщена стаття під заголовком: **„Що може зробити одна українська громада".**

В тій дописі мені незаслужено виписано похвалу за зорґанізовання економічне Українців в Клівленд, Огайо. Се заслуга п. Й. Букати, місцевого дякоучителя, котрий жертвував свій час і свою працю безкористовно, а я у тій праці тільки малу участь брав. Зорґанізовання „Американсько-Української Народньої Спілки" се праця п. Йосифа Букати.

З поважанием
Филимон Тарнавський.

* * *

Ми цінимо скромність о. Ф. Тарнавського, котрий приписуе собі тільки малу участь в праці для економічного зорґанізовання клівлендських Українців, а віддае признанє для праці д. Й. Букати, але гадаемо, що се коротке поясненне мало тільки справу виясниє.

Сидячи над Гудсоном, далеко від стейту Огайо і від Клівленду, ми по правді дуже мало знаемо, що там наші земляки роблять, тим більше, що вони мало про себе самі дають знати. Може їм не ходить о славу і признанне, то се добра сторона людий, **але нам ходить о се, аби одна громада давала своїми успіхами добрий приклад другим громадам.** Жадні поучення тільки не навчать, що добрий приклад.

Все, що ми знаемо про успіхи на економічному полі клівлендських Українців, то се, що там е **Українська Будівельно-позичкова Спілка,** яка дуже добре розвиваеться і що тепер там поставлено **Американсько-Українську Торговельну Спілку.** Крім того знаемо, що заслуги для економічного поступу української клівлендської громади положили: **о. Дмитро Добротвір і о. Филимон Тарнавський,** а тепер знаемо з листа о. Тарнавського, що і д. **Йосиф Буката.**

Однак ми би раді знати, не для себе а для загалу, трохи більше про економічну працю української громади в Клівленді, именно: про обі ті спілки, чи про які інші ще українські бизнеси; про їх розвиток і успіхи; про працю поодиноких людий і цілої громади. Як кажемо, **не для слави Клівленду і Клівлендців, але для доброго приміру другим громадам.** Також похвали або признання лідерам народньої праці пишемо не тому, аби їх хвалити, але длятого, бо знаемо, що **без лідерів** жадна робота **не пійде, а без добрих лідерів** жадна праця **не вдасться.** Як загал бачить злих лідерів і невдачу їх праці, то мае злий приклад, або — скажім — відстрашаючий; але як бачить лідерів добрих і успіхи їх праці, то мае приклад добрий, заохочуючий. І таких добрих прикладів як найбільше треба.

Власне длятого ми хотіли би, щоби Українці в Злучених Державах трохи більше дізнались про громадську роботу в Клівленді бо з того можуть богато навчитись. І тому просимо клівлендських громадян о дописі про ту роботу, а ми їх радо помістимо.

Коли палко і щиро кохаеш
Ти убогий і рідний свій люд,
То невже ти ще досі не знаеш,
Що любов може гори звернуть?

Барис Грінченко.

ЯК ПОСИЛАТИ ГРОШІ ДО СТАРОГО КРАЮ?

Гроші на поміч голодним, хорим, калікам, вдовам і сиротам в Галичині з Америки і Канади треба посилати на руки Українського Горожанського Комітету у Львові, котрий заступае всі українські інституції в Галичині, і котрий підпирають всі тамошні українські політичні партії і цілий український нарід. 15р.

Посилки треба переказувати в долярах через американські або канадійські банки на імя Земельного Банку Гіпотечного у Львові.

Адреса така:

ZEMELNYJ
BANK HIPOTECZNYJ,
ul. Pidvale No. 7,
Lemberg, East Galicia, Europe.

А рівночасно слід повідомити про посилку Український Горожанський Комітет на адресу:

УКРАЇНСЬКИЙ ГОРОЖАНСЬКИЙ КОМІТЕТ,
ул. Руська, ч. 18, III. поверх,
Львів, Галичина.
Lemberg, East Galicia, Europe.

ПІДПИРАЙТЕ СВОЮ ҐАЗЕТУ І ДБАЙТЕ ПРО ЇЇ РОЗВИТОК!

Цілорічна передплата для передплатників дневника „Свободи" в Злучених Державах виносить 7 долярів, а цілорічна передплата для Канади 10 долярів.

Кождий, хто пришле згори цілорічну передплату, крім того, що мати-ме заплачену передплату за повних 12 місяців, дістане даром яко премію книжок на ціну 2 доляри (після його власного вибору з цінника, оголошеного в „Свободі", гл. нинішне число сторона 4-та).

Тож, не гайте часу, а мерщій приеднуйте нових передплатників „Свободі" і самі присилайте передплату та користайте з премій, поки пора!

Памятайте, що „Свобода" се Ваша ґазета, і що як дбаете про її поступ і розвиток, то дбаете для себе самих, а не для кого іншого!

Пишіть до „Свободи", що робить Ваша громада: чи збирае поміч для Галицької України; чи уладжуе віча, концерти, представлення. Напишіть також, як нічого не робить і подайте, чому. Дописі написані коротко, виразно, читко, по одній стороні паперу і на картках невеликих, будуть все поміщені впору. Довгі, нечиткі дописі, писані на великих картках паперу, мусять довго чекати своеї черги.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Онуфрій Собчак, Трентон, Н. Дж. — Пришліть коротку допись, одну або й більше, то радо помістимо. Найперша причина непоміщення е се, як допись буває задовга.

Іван Котович, Бенд, Ореґон. — Ваші гроші, які Ви перед війною зложили в касі в Самборі, не пропали, бо ті каси істнують. Загалом в старім краю каси і банки мимо тяжких переходів, утримались. Як ви маете щадничу книжку, то ті гроші певні для Вас і Вам рахується процент. Як би Ви їх вибрали тепер, то вони виплатили би Вам не доляри але корони чи польські марки після такої скількости корон, яку Ви перед війною зложили. Значить, ті гроші нині для Вас не представляли би майже жадної вартости. Длятого ліпше, нехай гроші стоять на процент, поки їх вартість не підросте. Як не можете дістати відповіди від самбірської каси, то напишіть до **Краевого Союза Ревізійного у Львові** (Ринок, ч. 10), котрий контролює всі українські банки і каси в Галичині, щоби вивідались про Вашу справу. Вони вивідаються, як справа стоїть і Вам напишуть.

Вашими справами в Европі, яко американського горожанина, обовязаний занятись американський консуль у Варшаві. Але через Варшаву дальша дорога. Ви скорше полагодите її через Львів.

Михайло Коцоловський, Шикаґо, Ілл. — В місцевости Бат, Н. Й., нема української церкви. Тепер там організується відділ У. Н. Союза.

Іван Романів, Торонто, Онтеріо, Канада. — Всі галицькі Українці були проти царської Росії, але ніколи не було таких, котрі не хотіли би були злучитися з дніпрянською Україною. Таке змагання серед галицьких Українців все було, е, і буде. Натомісць всі Українці Галичани усе були, е, і також будуть проти злуки з Польщею. Нема такої сили у світі, котра їх могла би приеднати до Польщі.

НА РІДНУ ШКОЛУ В ГАЛИЧИНІ.

Жертви посилається до American Ukrainian Exchange, 30 E. 7th St., New York City. Збірку контролює Др. С. Демидчук.

43. Теодор Грицей, Філядельфія, Па. $10.00
і викликує: Николу Росоловича, Григорія Шагалу, Василя Слободзяна, Михайла Вишиванюка і Івана Мороза, всіх з Філядельфії, Па.

44. Теодор Каськів, Нюарк, Н. Дж., замісць святочних желань $5.00

Разом в сьогоднішнім виказі $15.00.
Всього від початку $324.10.
Остае в касі $122.10.

Богато з викликаних громадян не складае своїх жертв. Ті громадяни, що викликають когось, повинні також вислати до викликаних картки з повідомленнем, що їх викликано і попросити, щоби зложили жертву.

ПЕРЕД ЗМІНОЮ АДМІНІСТРАЦІЇ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Нововибраний президент Злучених Держав, Воррен Дж. Гардинґ, вже лише числить дні до часу обняття свого найвисшого уряду. Довкола його окружають зі своїми домаганнями: жовніри, фармери, робітники, бизнесмени. Але найбільше докучають політикери, котрі шукають джабів від 4. марта 1921.

Як посилаете на яку ґазету передплату на рік згори, то Ви не знаете, чи вона буде виходити ще цілий рік, але про „Свободу" знаете, що буде виходити і рік і десять і двайцять і більше, отже не маете чого надумуватись, чи післати згори цілорічну передплату чи ні. Пішліть зараз, а тим зробите добре і собі і ґазеті і справі загальній.

ПЕРШІ СТРІЛИ.

Нарис Богдана Лепкого.

„Москаль іде!" — гукнув Петрусь, вбігаючи задиханий у хату.

Всі, як сиділи, біля миски борщу, так і задубіли.

А батько, показуючи на ремінь, сказав: „Як я тебе ним опережу, то ти вісімнайцять днів не сядеш, — чув?".

Петрусь подався до дверий, намацав по заду себе клямку, але не тікав.

„Таки іде!" — говорив у друге.

„Хто бачив?" — питав грізно батько.

„Федорова Марійка, кривий Панько, — всі. Ми пасли товар на поповій гірці, то видно. Від Делятина суне".

В хаті зробилося тихо. Чути було як Прут десь далеко шумів і як доспілі сливи облітали з дерев. Таких слив давно вже не бувало. Урожай — благодать Господня. Аж тут лихий ворога надніс.

Від кількох неділь говорять, що він іде. Ще перед Спасом деякі леґіні були, всіх покликали і коний у трен забрали і коло мостів варти порозставляли. Нікого з села не пускають. Лиш жандарі шнирять, людий підслухують, якоїсь зради шукають. А народ навіть не знає, кого йому зраджувати і кому. От напасть тай годі.

Цілий місяць поїзди від Воронянки Мадярів везуть. Вози хоругвами повбирані, вояки позатикувані, пани їм то сигара, то воду з соком виносять, за руки стискають, ніби гостий на весілля шлють. Жениться дідько з бідою, а смерть за сваху стає.

Дві неділі гармати десь коло Галича гудуть. Кажуть великий бій іде. На небі якісь нові зорі зявляються — літаки. Зразу люди спати не могли, діти з просоння зривалися, а тепер і привикли. Чоловік до всього привикне.

Від кількох днів вже ці поїзди з гори не йдуть, за те з долів у гори гонять. Але без хоругвів і без затиканих вояків, без співів і криків. Тихо пересуваються вози з червоними хрестами, а від тих возів глухі стони розлягаються. Ранені.

А за раненими утікачі. На відчинених возах жінки, діти, худоба. Діти плачуть, худоба реве, глянути страшно.

Заметушився народ. „Може й нам тікати? Кажуть: Москалі дітий на списи беруть, жінок зневажають".

Дехто втікав, плаями через гори в ночи, щоб варти не переймили. Але більшість осталася. „Що буде, те й буде", казали собі. „І собака свого подвіря тримається, не то чоловік".

Гадали собі, може та хмара перегуде і на другі села потягне. Град в однім селі вибє, в другім ні. Так і війна. Потішав себе народ як вмів, аж тут тобі: Москаль іде!

„Ну, нема що — каже батько — як йде, то йде. Всьо в Божій силі... Займай, Петрусю, товар і гони в кутилеби. Там безпечно. Поклич сусідських дітий — веселійше буде. Як би кулі летіли, то сховайтеся в печери, знаєш де. А ви, дівки, позаносіть статки у погріб. У хаті лишіть трохи хліба та сира, щоб з голоду не вмерти. Та-ак. А я полізу на грушку, подивлюся".

І він поліз.

Грушка стояла на вигоні, з неї було видно далеко аж до Надвірної. День гарний, ясний, хоч малюй.

Між Надвірною а Делятином ніби гадюка повзе по дорозі. На переді, як голова, відділ кількох їздців, а там ніби туловище довге, предовге, коні, люди, вози, а хвіст губиться в куряві. Голова висунеться вперед, метне собою на право, на ліво, а тоді за нею і тулів посуваеться. Осторожно ідуть, небезпечна дорога у гори. Мерехтить збруя, як луска на гадюці, чути хруск глухий...

Так отсе вони! Це той сподіваний ворог! У гори йде. За мало йому подільської пшениці, хоче напитися угорського вина. Червоне вино...

Як молодий хлопець зіскочив на мураву.

Молодша донька гонила за курми. Когут кричав і скакав до очий.

„Лиши їх! Бігай у хату. Вбірай на себе що найгірші лахи, лице якою нуждою натри, щоб до людий не була подібна, — розумієш?"

Жінка зносила горшки, що сушилися на росохах біля воріння.

„Кинь це черепя! Вибери гроші із скрині, та зарий де в городі, тільки, чуєш, щоб ніхто не бачив!"

Пішла...

Невістка тягнула шаплик. За неї не боявся. Незабаром внука від неї чекав. Одна турбота, щоб не поронила.

Війшов у хату. Рукою піт з чола обтер. Фу-у! Як втомився, Якби копу пшениці змолотив.

Сидів на покуттю, мов гість. Не знав, що дальше робити. А вже-ж нічо, тільки чекати. Що буде, те й буде. Кажуть, з великої хмари, малий дощ. Може воно так і тепер станеться.

У сусідів чути було то крик, то плач, то лускання двермі. Трівога відбирала розум. Коваль бив свою жінку, він звичайно злість на жінці зганяв...

У хату все хтось вбігав. Одні задихані, червоні, другі перестрашені, бліді. Всі якісь иньші, як звичайно, ніби чужі. Ніхто не міг собі місця прибрати, ніхто не знав, що з собою зробити.

„Сядьте раз маком, а то в голові чоловікові вертиться. Чули?"

В хаті зробилося тихо, хоч мак сій.

Мати стала проказувати молитву. Молодші хлипали і тулилися до себе як ластівки до стріхи. Час раком ліз. Господи! якіж довгі ці мінути! Це не вода біжить, не пісок пересипається, це ллеться якась густа мазюка, якась слизь... Скорше, скорше, скорше! Хай станеться, що хоче, щоб тільки вже раз сталося, бо така трівога гірша від найгіршого лиха... Ано наразъ: Гу, гу, гу!

Ніби хтось скалою жбурнув через хату, ніби ця скала в Прут упала, ніби Прут дуба став, як наполоханий кінь. Задзеленькотіли вікна, задзвонили зуби, мов у пропасниці... Гу! Гу! Гу!

І ще раз, і ще раз, і ще раз!

Ага! Це наш на горах канони розставив і на ворога валить.

А тепер ворог пічне... о!... бевх, бевх, бе-бевх!

Забава...

Не счулися як повлазили під лаву. Лава широка і груба, дубова. Все таки безпечнійше. Раді-б були сховатися під землю, мерцям завидували гробів.

Хто не всунувся цілий, голову ховав, а ноги пускав на хату. Голова річ найважнійша.

Обривалися скали, шипів Прут, стогнала земля. Щось невідоме творилося на світі, люди робили бурю, гіршу від правдивої бурі.

Мати мішала „Отченаш" з „Богородице", а „Богородице" з Вірою. Хтось числив удари. „Вісімнацять, двацять, двацять двацять чотири..." Губив рахунок і починав наново.

Отся попала в хату, пєвно попала, мусить же якась попасти. Вже може й стріха горить, за хвилину може з них і сліду не буде... О, Боже!

Але куля якось не попадала і кінця тому всьому не було.

„І плот черево твоєго.. при Понтійском Пилаті... девятнацять, двацять чотири... Достойно есть..."

Чому цей час стоїть? Де тая ніч, щоби раз можна було вснути і збудитися, як корови йтимуть на пашу і як ґазди здоровити-муть себе словами: „Слава Ісусу Христу"... А все воно мабуть за гріхи людські, за тую кривду, яку ближний ближньому творить, не інакше... „Слава Ісусу Христу". Ой слава!

Катруся догледіла в самому кутику під лавою можнатого павука. Затягав основу. Зразу рознинав поздовжні нитки від лави до стіни, а там і поперечні ткав, як ткає на ткацькому варстаті. Який смішний павук! Такі довгі ніжки, а черево, як бородавка на двірниковім носі. Тьфу! І по що він так метружиться з отсею пряжею. Хоче зловити муху. Не знає, що за хвилину влучить куля в хату і вбе його і муху і їх. Всі вони, як нетямучі мухи... Ах щоби вже раз, щоби вже раз, бо довше видіти годі!

І Катруся висуває голову зпід лави, розглядається по хаті, стає на лаву і зазирає в вікно. Господи! Ціла долина, якби її хто перевернув догори дном. Земля знімається до хмар, хмари падуть на землю, кругом дими, а в димах якісь вогники літають, якісь червоні птахи — кінець світа!

А в їх садку бігають якісь невидані люди. Ховаються за дерева, прицілюються, палять. Мов у хованку граються.

Якийсь сутоловатий москаль виліз на сливку, на ту саму, що вона нині сиділа і їсть сливки. Як він їх їсть! Мовби з роду сливок не бачив. Повними жменями несе у рот. Нараз: — „дзи-и!" І москаль як сливка паде з дерева на діл. Кинув собою раз, другий як зарізана курка, голову втулив під груди, ногою в землю валить — спокій.

І Катруся з безтямним реготом паде назад під лаву. Батько щось тримає грізно а мати заєдно проказує молитву, все скорше. Нема цій молитві ні початку, ні кінця, нема в ній ніякого толку. — „гу! гу! гу!"

Коли в хаті зробилося так темно, що на стіні не мож було розібрати котре св. Микола, а котре Параскева, — гук втих. Здалека шумів Прут, у саді колисалися дерева, мов збентежилися вони й не могли вернути до спокою.

На вулиці чути було хрипливі голоси: „Пашол, пастой, бережіс!" Різала уха погана, зневажлива лайка.

Крізь вікно падало місячне сяєво, мов синий, гострий меч. У хаті було тихо. Вже мати не проказувала молитов і ніхто не числив стрілів.

Не вжеж це й кінець? Не вжеж воно не пічнеться на ново?

Якісь тіни вилазять зпід лави й сідають під стіною.

Батько обтирає піт з чола рукою. „Г-уф! Тай утомився я!" Мати хреститься, Катруся не то хлипає, не то зітхає.

„І як він ці сливи ніс до рота, Господи мій! Якби їх з роду не бачив, якби тиждень нічого не їв. А куля лиш: „дзи-и!" і вже його нема".

„Ти нічого мудрійшого не знаєш?"

Катруся мовкне. А за хвилину, починає на ново.

„На тій сливці я нині рано сиділа, а Петрусь сливкою тряс".

„Ото раз дурна дівка!"

Вечір робиться довгий, довгий, осінний. Дехто вже й голод почуває, та не зважується питати де хліб. Смішно якось.

Час стоїть як мутна калабаня.

Аж... хтось іде... Двох, трьох хлопів. Ступають важко, мовби хто ступою опихав... Двері ри-ип!.. Увійшли. „Салдати є?" — гукають від порога. „Кажіть чи нема тут Австрійців?".

„Тут я з родиною — відповідає господар — я, жінка, невістка, діти і більше нікого нема".

„А зброї у вас нема? Правду кажіть!"

„Від нас давно вже останній кріс забрали" — батько на те.

„Побачимо. Іван Петровіч, пасматріка братец!" — приказує старший і двох салдатів нишпорить по хаті. Світять сірник, заглядають під постіль, під лави, за піч. Нема нікого. Тоді лізуть на вишку.

Господар просить, щоб не підпалили стріхи.

„Не безпакойс! У — дявол какой!"

Той, що лишився в хаті питає, чи нема що зїсти.

Старша донька встає з лави, добуває з мисника хліб і сир і каже: „живіться з Богом".

На ній сорочка, як ганчірка, вся вона обмазана, як страхопуд який, хустка на очі нависла.

„Гай красавиця у вас, — каже салдат, — прямо чортові на коханку. Але сир нічого собі, вкусний".

І він повною жменею горне його до рота. На кінці червоного носа й на мітластих вусах повисають білі крупини. Смішний такий, що Катруся замість хлипати починає всміхатися.

Мати сіпає її за рукав. „Кара Божа з дитиною тією!"

„А тютюн у вас є?" — питає, наївшися салдат. „А водки нету?"

Господар добуває з кишені капшук і просить гостя, щоб набив собі люльку. Гість нюхає і капшук всуває у свій бездонний карман. У його очі горять, як у вовка. Трівога недавно перебутого бою мішається з жадобою наживи. Сховавби цілу хату, як би лиш міг.

Між тим вертають ці, що лазили на вишку.

„Руки в гору!" — кричать підступаючи до лави.

Кількоро рук знімається у гору.

„Сусе Христе!" — кричить господиня і хоче перехреститися, щоб почати молитву. Та котрийсь із салдатів відриває її руку від чола. „Чула?!" — гукає грізно.

Обшукують стару. Нема нічо. Донька теж неінтересна, підходять до невістки. „Тьфу, дявол какой. На хрестини поклич, чуєш! А водка щоб була, ціле ведро — памятай!"

Регочуться і відпинають господареви черес. Гарні гості! З череса витрушують дрібні гроші, годинник і з кресалом ножик. Гроші ділять, оден спускає у карман годинник, другий ховає ножик, а третий на плечі закидає черес. Такий гарний, цяткований черес!

Господар стоїть ні в сих, ні в тих. Йому мліють руки а в душі у його злість із соромом мішається. Злість на грабіжників, а сором за свою безсильність.

„Сусе Христе!" — зітхає господиня. Діти плачуть, що довше не годні рук в гору тримати.

Пішли... Чути як відчиняють хлів, як верещить свиня. Закололи... Тихо... Шумить Прут, десь виє собака.

„У-уф!" — каже батько, сідаючи на лаву. „От що значить війна. Стріляють, мордують одні других, а кінчиться тим, що „давай гроші!... Тьфу!"

На дорозі від Делятина до Дори збірають трупів. Місяць ховається за хмари, Прут гнівно реве.

СПИС КНИЖОК НОВОРІЧНОЇ ПРЕМІЇ

ЯКІ ПРИЗНАЧУЄТЬ ВСІМ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ, КОТРІ ПРИШЛЮТЬ ПЕРЕДПЛАТИ НА ДНЕВНИК „СВОБОДУ".

З ПОНИЗШОГО СПИСУ НАЛЕЖИТЬ ВИБРАТИ КНИЖКИ НА СУМУ ОЗНАЧЕНУ У ВІДОЗВІ, ПОМІЩЕНІЙ НА 1-ІЙ СТОРОНІ СЕГО ЧИСЛА.

ОБРАЗИ І ПОРТРЕТИ:

Історичний Образ Українських Володарів та визначнійших мужів. Сей образ містить в собі 55 осіб і 22 важних инших подій, викінчене артистичне, в 10 красках і золоті. Розмір 28x35 цалів. Всі династії представлені в хронольогічнім порядку: київська, галицька, волинська, литовська і Гетьманщина. — Ціна $1.00

Велики карти України, величини 21x34 цалі, в 10 красках, на тревалім папери. — Ціна ....50 цнт.

В'їзд Богдана Хмельницького до Києва, прекрасний образ, 28x22 цалів величини. Се славний малюнок українського артиста-маляра п. Івасюка. — Ціна $1.00

Портрет Тараса Шевченка, один з найкрасших в малюнків українського артиста-маляра п. Красіцького, 28x22 цалів величини. — Ціна $1.00

Портрет Івана Франка, друкований на гарнім папери, величини 14x19 цалів. Ціна портрету з почтовою пересилкою ....50 цнт.

МУЗИЧНІ ТВОРИ:

Звуки України, нове розкішне видане, яке містить в собі 7 найкрасших творів музичних на фортепян, як слідує: 1) Ще не вмерла Україна; 2) Засвистали козаченьки; 3) Українська Думка; 4) Закувала та сива зозуля; 5) „Сонце низенько, вечір близенько"; 6) Українська Шумка; 7) Козак. — Ціна $1.50

Вже воскресла Україна, вибір 10-ти найкрасших українських народних пісень під нотами на соля з супроводом фортепяна. — Ціна $1.50

Варшавянка, мішаний хор. — Ціна ....30 цнт.

Била жінка мужика, мішаний хор. — Ціна ....20 цнт.

Де ти бродиш, моя доле, дует із опери „Вій" на тенор і барітон. — Ціна ....25 цнт.

За Тебе Україно, мужеський хор. — Ціна ....30 цнт.

За Тебе Україно, мішаний хор. — Ціна ....30 цнт

Збірка українських народних пісень, на скрипку, мандоліну, корнет, саксофон, барітон, альто і тромбон. — Ціна $1.00

Звуки України на фортепян. Містить: 1) Дівча в сінях стояло. 2) Ой за гаєм зелененьким. Видане Укр. Музич. Союза. — Ціна ....35 цнт

Згадка, мішаний хор. — Ціна ....25 цнт

Жалобний марш, мужеський хор. — Ціна ....25 цнт

Образ рожі, мішаний хор, сольо, сопран або тенор — Ціна ....40 цнт

Побратався сокіл, мішаний хор. — Ціна ....30 цнт

Реве та стогне, мішаний хор. — Ціна ....20 цнт

Разом товариші в ногу, мужеський хор. — Ціна ..25 цнт

Сміло други не теряйте, мужеський хор. — Ціна ..30 цнт.

Сміло други не теряйте, мішаний хор. — Ціна ....30 цнт

Шалійте, мішаний хор. — Ціна ....35 цнт

Як умру, то поховайте, мужеський хор. — Ціна..20 цнт

5 пісень за 5 центів. 1) Український народний гимн. 2) Американський гимн. 3) Боже великий єдиний. 4) Марш соколів. 5) Марш січовий.

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА.

Бондарівна. Драма в 4. діях з 5. відслонах.—Ціна 20 ц.

Власна хата. Прольог. Для виповненя програми при отворенню власних Народних Домів і читалень.—Ціна 10 ц.

Вихованець. Народна комедія в 3. діях зі співами і танцями. — Ціна ....25 цнт

Гей на Івана, гей на Купала, оперетка в одній дії, написав Петро Федисів. — Ціна ....15 цнт

Два доминя і одна фіртка. Комедія в 1. дії.— Ціна 15 цнт

Зоря нового житя. Комедія в четвірох діях.—Ціна 30 цнт

Гостина св. Николая, драматична гра для дітий. — Ціна ....10 цнт

Капраль Тимко або Що нас губить? Народна мельодрама в 6-ох актах. І. Мидловського. — Ціна ....20 цнт

Козацьке Сватання, історичний образ на 3 дії з року 1648. — Ціна ....25 цнт

Кара за Гріх, сумний образ з життя американського народа, в 3-ох актах. — Ціна ....35 цнт.

Козацьке Сватання, на три дії. — Ціна ....25 цнт.

Мужики Аристократи. Народний образ в двох діях. — Ціна ....15 цнт

Не кленн. Образ з житя народа в однім акті.—Ціна 10 ц.

Невольник, драма в 5-ох діях зі співами і танцями. Зсценізував Карпенко Карий (Тобилевич) після поеми Т. Шевченка. — Ціна ....15 цнт

Ох! не люби двох! Оперета в 3-ох діях. — Ціна 25 цнт

Ой не ходи Грицю, та на вечерниці. Народна драма в співами в V. діях М. П. Старицького. (В переробці Александрова. — Ціна ....30 ц.

Пан Штукаревич або оказія якої не бувало, Сільські сцени на 2. дії і 4 відслони зі співами. — Ціна....35 цнт.

Правда все горою, образ з життя народа зі співами в 3-ох актах, написав Роман Сурмач. — Ціна ....25 цнт.

Пекло в хаті. Образ з житя народа в одній дії.—Ціна 15 ц.

Соколики, комедія в 4-ох діях. — Ціна....35 цнт

Сатана в бочці. Комедія зі співами в 1. дії. Ціна 10 цнт

Страйк. — Сценічний образ в трох діях з життя хліборобів в Галичині. (Штука для аматорських театрів) — Ціна ....20 цнт

Свекруха. — Комедія в 3 діях ....25 цнт

Сватане на Гончарівці, українська оперета на 3 дії. — Ціна ....35 цнт

Тато на заручинах. Міщанська пригода в одній дії. — Ціна ....10 цнт

Украдене щастє. Драма з сільського життя в 5-ох діях Написав Іван Франко. — Ціна ....25 цнт

Хто винен, драма в трох діях. — Ціна....15 цнт

КНИЖКИ.

Американські трости. — Ковбок. (Казка.) — Еміґранти. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .. 15 цнт

Богдан Хмельницький в Галичині (2 ілюстрації). — Письмо (6 ілюстрацій). — Фляшка горівки. — Не в добрий час (4 ілюстрації). — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 15 цнт.

Вільний чоловік і инші оповідання. — Ціна ....40 цнт

Вода в природі. — Умірковоний та щирий. (В. Винниченко). — Заграй. — Останки „Фортуни". — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 20 цнт.

Весела книжочка в 17 образками. — Гумористично-сатиричний збірник для сумних людий. — Містить в собі богато сьмішних віршів, дотепів і оповідань. — Ціна ....35 цнт.

Гетьман Мазепа. Дуже поучаюча книжка з ілюстраціями. — Ціна ....25 цнт.

Гаси огонь поки не розгорів ся і инші оповідання. — Ціна ....20 цнт

Геновефа. — Ціна ....30 ц.

Гуцули і Гуцульщина. — Ціна ....25 цнт.

Дяк. Оповідане Марка Вовчка. — Ціна....20 цнт

Де любов там і Бог. — Ціна....15 цнт.

Жите, зарібки, організації і т. п. в Злуч. Державах. — Дуже цікава розправа про відносини праці і життя в Америці. — Ціна .... 15 цнт.

І. Жовнір. II. Оферма. Новеля з військового життя. — Ціна .... 10 ц.

Жінка і її значінє в суспільнім житю. — Сільський хірург (3 ілюстрації). — Смерть отаманова. — Дурень. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна 15 цнт

Знане житя. Написав др. С. Демидчук. — Ціна ...30 цнт.

Збірка оповідань. Питка. Сишан-зіле. Безробітє. Павло В суді. Чорт і Миңитиха. Бокачка. Милосердність Слов і чоловік. Добра дочка. — Ціна....20 цнт

За вольности України. — Ціна.... 5 цнт

Загальна етноґрафічна мапа східної Европи, кольорована, величини 12×13, з точними поясненями в англійській мові. — Ціна .... 10 цнт.

Загальна фізична карта України і сумежні краї, величина 11×16, кольорована, в англійській мові. — Ціна 5 цнт.

Збірка ковісток. — Ціна .... 10 ц.

За сестрою. — Є се найгарнійше оповідане з козацької старини, сучасного письменника Андр. Чайковського, Ціна .... 35 цнт.

З житя первісного чоловіка, дуже поучаюча, ілюстрована книжка, в дуже приступній і зрозумілій формі подає спосіб життя первісних і сучасних дикунів.—Ціна 35 цт.

З років війни. Сатиричні ілюстрації з европейської війни. Оповідання, відомости і інформації про український нарід, про старий край і Америку, богато ілюстровані. Понад 150 ілюстрацій. — Ціна....30 цнт.

Ілюстрована збірка. Вусж (3 ілюстрації). — Катерина (3 ілюстрації). — Нін і Семіраміда (2 ілюстрації). — Лист турецького султана Запорожським козакам. — Відповідь Запорожських козаків турецькому султанови (1 ілюстрація). — Алькоголізм і діти (ілюстрація). — Ціна .... 20 цнт.

Історія заложення Злучених Держав Північної Америки. — Самсон. — До тих, що сьміють ся з панної людини. — Як Сліпка щось по ночи водило і що то було? (1 ілюстрація). — Бог на землі (Індійська казка). — Свати. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 15 цнт.

Коротка історія Руси до зруйновання Січи. Містить богато образків руських князів і гетьманів. Ціна 10 цт.

Казки про жидів. — Зміст: Як Іван жидів мудрував. Вандрівка Івана з жидами. Як Іван водив жидів на гриби, а відтак у ставі потопив. Мужик з жидом в спільці. Пан і жид. Казка про жида. Як жид Русина правував. Як хлоп жида змудрував. — Ціна 10 цнт.

Казки за Циганів. — Ціна ....10 цнт.

Лис Микита. З німецького переробив Іван Франко (23 ілюстрації). — Ціна ....40 ц.

Людоїди і инші оповідання. — Ціна ....25 цнт.

І. Лист шкиряра до люципера і відповідь. II. Про алькоголь. — Ціна .... 10 цнт.

І. Маска. II. Краса. Дуже гарне оповідане.—Ціна 10 цнт.

Марта Борецка. Історичне оповіданя. — Ціна 25 цнт.

Монольоґи, ч. 1. — Ціна....20 цнт.

Монольоґи, ч. 2. — Ціна ....20 цнт.

Монольоґи ч. 3. — Ціна .... 20 цнт.

На чужині. Гарне оповідане за ріжні пригоди в чужім краю. — Ціна ....15 цнт.

Напад на Січ. — Павло Полуботок. — Ціна......5 цнт.

Огонь на услугах чоловіка (3 ілюстрації). Становище пяниці. — Янко Музика. — Свинячий сон. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 15 цнт.

Оповідане з військового житя і инші. — Ціна ...15 цнт.

Оповіданя Пантелеймона Куліша. — Ціна....15 цнт.

Оповіданя Олекси Стороженка. — Ціна....15 цнт

Про Батька козацького Богдана Хмельницького. Ціна 30 ц.

Починок. Написав Богдан Лепкий. — Ціна ....15 цнт.

Промови і декламації на весілях, хрестинах і забавах. — Ціна ....10 цнт.

Розмова Поляка з Русином. — Дуже веселий вірш, в котрім Русин висьмівае польську пиху.—Ціна 10 цт.

Против алькоголю. — Ціна....20 цнт.

Про Христофора Колюмба та відкрите Америки (2 ілюстрації). — Закон не скинить пиянства, тільки виховане. — Ріп Ван Вінкель (Вашінґтон Ірвінґ). — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 15 цнт.

І. Про Шевченкові твори. II. Оферма. — Ціна 20 цнт.

Різдвяна ніч (з 10 образками). — Ціна.....20 цнт.

Росія й Україна. — Ціна .... 15 цнт

Русько-англійський тлумач, з котрого можна дуже скоро навчитись англійської мови. Сторін 256, тверда оправа. — Ціна .... 60 цнт.

Свято весни. — Ворог між нами. — Христос Воскрес. — До часу збанок воду носить (2 ілюстр.) — Тополя (1 ілюстрація). — Мати. — На Великдень. — Старинний звичай. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 20 цнт.

Сільська вчителька, оповідане. — Ціна ....10 цнт.

І. Серце не навчити. — II. Побратими. — III. Вступ. — Ціна ....10 цнт.

Страшна помста. — Оповідане М. Гоголя з козацьких часів (з многими образками). — Ціна ....20 цнт.

Сумна казка. Зміст: Сумна казка. — На торзі. — Як пан перехитрив дощ. — Дещо про давних богів. — Стогін землі. — Ціна ....10 цнт.

Світові байки в оповіданях Степана Руданського. — Ціна ....15 цнт.

Сплачений довг. Оповідане з міщанського житя. Написав Данило Лепкий. — Ціна ....20 цнт.

Тарас Шевченко (17 ілюстрацій). — Ціна ... 20 цнт.

Товариска ворожка, для веселої розривки в кружку знакомих. — Зміст: Вороженє будучности для женщин. Вороженє будучности для мущин. — Ціна .. 15 цнт.

Український штукар. 212 гарних штук до забави.—Зміст: Часть I. Забави фізичні і хемічні. Часть II. Штуки в картами. Часть III. Штуки рахункові. Часть IV. Штуки жартівливі. — Ціна .... 50 цнт.

Хто з чого жиє? (Розвідка на тлі економічнім). — „Земля рече". — Ціна ....15 цнт.

Христос в Ґарнізоні, оповіданя з військового життя, написав М. Яцків. — Ціна ....40 цнт.

Пародійні пригоди убогого Омара і султанової дочки Зулейми. — Ціна ....20 цнт.

Чорний кіт. Переклад з англійського. — Ціна ....10 цнт.

Шевченко і його Україна. Зміст: Заповіт. — На Шевченковій могилі. — Поклін душі великій. — Тарасови Шевченкови. — Де памятник Тараса? — Памяти Тараса Шевченка. — Шевченко для свого народа. — Чому кождий Українець і кожда Українка повинні знати жите Тараса Шевченка. — Жите Тараса Шевченка. — Шевченко між народом. — На Тарасовій могилі. — Кирило Методіївське братство. — Виїмки з творів Т. Шевченка. — Заповіт Т. Шевченка в чужих мовах. — Ціна ....15 цнт.

Що то є книжка? Початки козаччини (5 ілюстр.). Козачий кістяк. Кіндрат Бубненко-Швидкий. Дні нашої слави і недолі. — Ціна ....20 цнт.

Як мужик ходив до царя правди шукати (оповідане). Дві пані (оповідане). Мадам Польонія хора (оповідане). Як Степан чоботи купував (оповідане). Ціна ....15 цнт.

Як люди жиють в Норвеґії і инші оповідання. — Приятелі. — Смерть. — Се така баба, що чорт її на махових вилах чоботи віддавав. — Ціна ....20 цнт.

Як закладати читальні і вести бібліотеки. — Чому рік має 365 днів. — Що таке гріх. — Алькоголь, повільна отруя. — Шинок. — Чотири дні. (Всеволод Гаршин). — Заповіт Ярослава Мудрого. — Дні нашої слави і недолі. — Ціна .... 15 цнт.

НОВІ КРАСВІ ВИДАНЯ.

Рідне Слово, збірка новель і оповідань українських авторів, 290 сторін друку. — Ціна....$1.75

Гайдамаки, з портретом автора Тараса Шевченка. Сторін 100. — Ціна $1.25

Шлях до соціялізму (Ото Бауер). Сторін 48. Ціна 50 цнт.

Німецька Селянська війна (Фридрих Енгельс). Сторін 126. — Ціна $1.00

Соціяльна революція (К. Каутський). Сторін 148. — Ціна $1.00

Своє життя, розмови на біжучі теми (Петро Тихий). Сторін 64. — Ціна .... 50 цнт.

Достойно єсть, збірка, в Шевченкові роковини. Сторін 32. — Ціна ....25 цнт.

Думки (Тарас Шевченко). Сторін 48. — Ціна ...40 цнт.

Дещо про гроші. Сторін 24. — Ціна ....25 цнт.

Вибір Поезій (О. Федькович). Сторін 32. — Ціна 25 цнт.

ЯК ПЕРЕСИЛАТИ ПЕРЕДПЛАТУ?

Найлїпше висилати на почтовий або експрессовий мoні-ордер, який належить залучити до листа, оставляючи собі відтинок як посьвідку. Такий лист не треба реджіструвати а вистарчить 2 центова марка. Пересилаючи паперові гроші, треба конечно такий лист зареджіструвати. Пересилаючи почтові марки місто гроший, треба їх добре обвинути в папір, щоби у вохкі дні не злїпились в дорозі.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order, а не паперовими грішми, бо сі стоять в Злучених Державах нисше ціни. При виміні числять 15 центів від кождого канадійського паперового долара.

Всі листи належить адресувати:

„SVOBODA"
83 Grand St., Jersey City, N. J.

ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШОСТИЙ В ПОЛЬЩІ.

Антанта, принявши в основі клич Вільсона, що в середній Европі кожда нація, замешкуюча в більшости дану теріторію, може в імя права національного самоозначення утворити собі державу, приневолила договорами о однаковому змісті новоповставші держави до приняття основних, конституційних прав для національних і віроісповідних меншостий, які мають означати ширину їх нетеріторіяльної, а особистої самоуправи (автономії). Дотичний версальський трактат з 28. червня 1918 р., Польщею вже підписаний, хоч ще не ратифікований. Обнимає він ще і управильнення ненаціональних справ з Польщею, як міжнародніх, які ми тут поминаємо, а подаємо тільки артикули, що відносяться до особистої автономії національних меншостий з сполученням управильнення справи приналежности.

Арт. 1, I. розділу. Польща зобовязується, що постанови, поміщені в 2—8 артикулах цего розділу будуть узнавані основними (фундаментальними) правами, що ніякий закон, ніякий розпорядок ні урядова діяльність не стане в суперечности або противенстві до тих постанов, що ніякий закон, ніякий розпорядок ні урядова діяльність не буде мати сили против них.

Арт. 2. Польське правительство зобовязується дати всім мешканцям без ріжниці уродження, народности, мови, раси і релігії повну й совершенну охорону життя і волі. Всі мешканці Польщі будуть мати право свобідного сповнювання обрядів (практик) кождого віроісповідання, релігії або вірування так публично як і приватно, о скільки ці обряди не будуть незгідними з публичним порядком і добрими обичаями.

Арт. 3—6 управильнюють справу державної приналежности до Польщі в цей спосіб, що всі німецькі, австрійські, угорські і російські громадяне постійно на теріторії Польщі замешкалі або уроджені, стають польськими громадянами, о скільки по мисли трактатів з повищими чотирма державами не виберуть собі иншої приналежности в означеним часі.

Арт. 7. Всі польські громадяне без ріжниці раси, мови і релігійного віроісповідання будуть рівними по думці права і будуть користати з тих самих цивільних і політичних прав. Ріжниця що до релігії, вірувань або віросповідання не може стояти на перешкоді ніякому польському громадянинови в користуванню з цивільних і політичних прав, а саме, як розходиться о допущення до публичних урядів, обовязків і почестей або сповнювання ріжних занять і промислу. Не буде заряджене ніяке обмеження свобідного уживання польським громадянином якоїнебудь мови, в приватних або торговельних зносинах, або в релігійних, пресових справах або публікаціях всякого рода, або публичних зборах. Без огляду на установлення польським правительством урядової мови мають бути пороблені польськім горожанам иншої як польської мови відповідні полекші в уживанню їх мови в судах так устно як і на письмі.

Арт. 8. Польські громадяне, належні до народніх (етнічних), релігійних або язикових меншостий, будуть користуватися таким самим поведенням і такими самими законними і подійськими запоруками як инші польські громадяне. А самеж будуть мати рівні права до основування, ведення і контролі власним коштом (основаних) добродійних, релігійних і суспільних інституцій (товариств і фондацій — примітка перекладчика), шкіл і инших виховавчих заведень і право свобідного уживання в них власної мови і свобідного в них сповнювання обрядів (практик) своєї релігії.

(Наведені оба артикули і 2 арт. мусять бути і конституційними в Польщі, а слідуючий є міжнародним правом. — Примітка перекл.).

Арт. 9. В містах і округах замешкалих громадянами, в значній частині непольськими, дасть польське правительство відповідні полекші в справах публичного навчання, щоби обезпечити в початкових школах (від 7—14 року. — Пр. пер.) подавання науки дітям таких польських горожан в їх власній мові (як викладній. — Пр. пер.). Ця постанова не буде перешкаджати польському правительству зробити науку польської мови в таких школах обовязковою. По містах і округах, замешкалих значною частиною (як високою? — Пр. пер.) польських горожан, належачих до етнічних, релігійних або язикових меншостей, буде тим меншостям забезпечена справедлива участь в користуванню і призначенню сум, які призначать буджети, державний, міські і инші з публичних фондів на виховавчі, релігійні або добродійні цілі.

Арт. 10. Шкільні комітети, визначені на місци жидівськими громадами в Польщі, забезпечать під загальною державною контролею розділ відповідної частини публичних фондів, призначених на річ жидівських шкіл, згідно з 9 арт., і на організацію та управу тих шкіл, з узглядненням постанов 9 арт. що до мови.

Арт. 11. забороняє приневолювати Жидів являтися в судах і виконувати правні чинности та перепроваджувати вибори в суботу.

Арт. 12. постановляє, що переступства повищих артикулів будуть уважані на жаданя кождого члена Ради Союза Народів (держави) в разі розбіжности поглядів міжнародним спором, який буде переданий до невідкличного рішення постійному Трибуналови Справедливости, о скільки Рада не видасть заряджень по причині переступств. Постанови попередніх артикулів не будуть могли бути змінені без згоди більшости Ради Союза Народів.

О. Окунь.

Грiць Микетей.

1. ПАДОЛИСТА 1918 Р. У КИЄВІ.

Мрачний ранок 1. падолиста 1918-го р. у Києві нічим не ріжнився від двох попередних. Публика по старому звичаю горячково купувала в кіосках ранішну пресу, жадна свіжих новостий. Воно й не диво, бо вже від двох днів кружляли серед братів з „чорної біржі" найбільш фантастичні сензації про події в центральних державах. Сі сензації передіставалися також до загалу публики. Відважнійші осібняки семітської раси вже вчасним ранком того дня добиралися до Твого приватного мешкання та не щадили мені предріжних титулів достоїнства, бажали довідатися „правди"...

Коло години 8. ранком я вийшов з будинку австро-угорського консульства при улиці Лушкинській, де було також моє приватне мешкане і пройшовши Фундуклїївську, Хрещатик знайшовся на Інститутській ч. 16, де знаходилося австро-угорське посольство, в домі княгині Браницької. Вже на коридорі заявив мені ордонанс, що „Durchlaucht" (так офіціяльно титуловано тодішного австрійського посла князя Фірстенберга) на мене чекає.

Увійшов я в канцелярію, — і дійсно при моїм бюрку сидів посол. В його руках ранішний огляд політичних подій Австро-Угорщини, який відобрала „наша" радіостація в Києві від радіостації в Будапешті.

„Finis Austriae!" місто дотеперішним звичаєм, — „Guten Morgen" — привитав він мене і всунув мені в руки радіодепеші. Кидаю оком головно на місця, підчеркнені синім олівцем його рукою.

Революція у Відні, Празі, Будапешті, Загребі... Лямаш не премієром, а ліквідатором Австрії, Тіса вбитий і т. д. „Небуденні вісти" кажу. — „А що Ваша Світлість думають про се?"

Заки посол добув зі себе відповідь, ордонанс-жовнір голосить слухняно, що „наш" консулят кличе мене до телефону. Завертаю у другу комнату... „Гальо" — ніхто не відзиваєся. „У телефона" — по тамошному звичаю — кличу повним голосом, таки прямо у середину телефонної трубки. Дістаю відповідь: „Тут Хлопецький, секретар консульства". „Яке діло?" — питаю. „Приїхали до вас гості зі Львова, — редактор др. Панейко і п. Творидло: стріча з вами на обіді о годині 2-гій в „Українськім Клюбі"...

Дальших слів п. Хлопецького не чув, бо з централі дучниковий урядовець при телефоні заявив, що на приказ. перериває так, як канцелярія військового австрійського Уповновласненого домагається негайного получення з посольством.

„Генерал граф Спанокі бажає, щоби пан Микетей негайно прибув до його бюра" — голосила військова канцелярія. „Я сам при апараті і після приказу сейчас їду", звучала моя відповідь.

Передаю одержаний наказ послови і вибираюся на улицю Несторівську ч. 19. де містилася канцелярія ц. і к. військового Уповновласненого. Застаю як звичайно моїх товаришів пор. Др. Матвія Яворського, молоденького четаря Білинського і других старшин. Зустріли мене оба перші з незвичайною радістю. Тов. Яворський звичайно умів глибоко ховати „урядову тайну", за те тов. Білинський почував себе незвичайно вдоволений, коли був встані зрадити „сензацію". Відразу замітив я, що сим разом хоче мені зрадити небувалу новість. Не вдаючися в розмову з ними увійшов я в кімнату генерала. „Перепрошую вас, що важився вас трудити, говорив генерал — одначе справа дуже пильна". „Ранком о годині 9. кликав вас якийсь український командант зелізничого двірця Львів до юс-апарату. Колиж я зголосив себе, одержав нетактовну відповідь, що він не знає ніяких австрійських генералів, — „і коли проф. Микетея нема, так він бажав говорити з поруч. Яворським". У відповідь заявив я йому — продовжав ген. Спанокі — що я як командант забороняю поруч. Яворському розмови юс-апаратом Тепер однак я роздумався прошу вас, покличте Львів і довідайтеся що є на ділі". — Закінчив розмову генерал.

Заледви відчинив я двері, а вже біля дверий „чигав" на мене тов. Білинський. „Генерал думав, що я дурень і послухаю його наказу, ми з Яворським таки зголосилися до апарату і от вам депеша", заговорив тов. „Славко", — і добув з кишені свисток паперу. Читаю. „Команда головного двірця Львів голосить: Доношу, що сьогодня о годині пів до пятої ранком наші українські війска вийшовши з касарень заняли Львів і Перемишль. Вся влада перейшла в українські руки. Галицька освободжена Україна зі своєю столицею Львовом пересилає привіт Великій Українській Державі і престольному городови Київови". Перебіг очима кілька разів по записанім папері, щоби впевнитися в дійсність донесення...

Майже вітром прогнав я до мешкання Українського Клюбу. Застав тут обох львівських гостий пп. Д-ра Панейка і Творидла. Кінчили саме обід. Подаю їм відомість, Др. Панейко не ймив віри. „Се не можливе, — було пляноване на пізнійше!" Я клянусь телеграмою, — не помагає. По хвилині надумі додає п. Творидло: „А ну покажіть депешу". При собі я не маю, — вона у Яворського, можете бачити"...

На дворі тимчасом пустилася злива. Ми однак не зважаючи на те, вибралися в трійку на Несторівську улицю до поруч. Яворського. Телеграмою переконав я невірного „Тому". Оба гості зраділи вельми і взаїмно ми між собою стискали один другому сердечно руку...

Година 7. вечером. Др. Панейко, Творидло і я, зайшли у другий городський театр. Того дня йшла на сцені „Гандзя". Підноситься заслона. Старий „козарлюга" Садовський ухарактеризований на козака з кривулею при боці зявляється на сцені. На салі гробова тиша. По хвилині п. Садовський грімким голосом звіщає присутним: „Галицька Україна освободилася — здобула собі волю". Передає привіт галицьким братам від Києва. Бурливим оплескам та окликам „слава", немає кінця. Орхестра інтонує тричі наш національний гимн. Куртина спадає. Розпочатися має штука.

Ми виходимо. На коридорі опадає Д-ра Панейка кореспондент якоїсь газети... чи не „Київської Мисли".

Я поступив по „новости" до посольства. Ордонанс повідомляє, що під вечер кликали мене до телефону „Нова Рада", Відроження und noch eine „Gazeta". Не міг собі бідний віденець запамятати, що се була „Робітнича Газета".

Входжу до кабінету князя Фірстенберга. Застав майже всіх урядовців австро-угорського посольства, а між ними німецького посла графа Берхена. Гратулюють мені горожанства галицько-української держави. Починається жива балачка, та дзвінок телефона її перебиває. Мене кличуть... „Нова Рада". Слухаю. Чи правда?? — Так правда! Свобідною й вольною стала Галицька земля короля Данил"...

Той, що задержиться на половині дороги, зробить лиш половину блуду.

Володимир Винниченко.

СПРАВОЗДАННЯ З ПОДОРОЖИ НА УКРАЇНУ.

Серед української еміграції з приводу мого повороту за кордон ширяться ріжні чутки, які часто, не маючи під собою реальних даних, розходяться з дійсностю. Я шкодую, що через стан свого здоровля не міг досього часу здати перед ширшими колами товаришів справоздання в справі своєї подорожи. Постараюсь, хоч у коротких рисах зробити це тепер.

Одною з чуток, які дійшли до мене є та, що причиною мого повороту за кордон і незгоди з російськими товаришами була ніби моя особиста амбіція. Конкретно-ж ніби це виявилось в таких фактах. Я ніби мав бачитись з Леніном; мені було призначено годину побачення; я на ту годину навмисно спізнився, щоб показати свою незацікавленість у тому побаченню; але Ленін пізніще не приняв мене зовсім, бо був хворий; я образився.

Другий факт ніби той, що я хотів заняти місце Раковського, тільки цього ввесь час добивався, а коли мені це не вдалось, я образився й виїхав за кордон.

Не знаю, ще які версії ходять. Але річ не в тій чи инчій версії, а в більш важному: що саме послужило причиною мого непогодження з руськими товаришами. — моя особиста амбіція, мої особисті інтереси, чи щось инче.

В своєму „Листі до українських робітників та селян" я старався якомога обєктивніще намалювати ту політичну, партійну й національну обстановку на Вкраїні, яка не дала мені змоги взяти участь у роботі. Тепер я хочу коротенько розповісти про процес мого знайомства з тою обстановкою, про ті конкретні обставини, які особливо характеризували ні чи инчі ситуації, а також про ролю моєї особистої амбіції в усій справі.

Насамперед, вважаю за потрібне зазначити, що в усіх моїх переговорах з Центральним Комітетом Російської Комуністичної Партії (Ц. К. Р. К. П.) з боку руських товаришів виявилось до мене відношення не як до особи, а як до представника певної групи. Це виявилось у цілому ряді фактів. Наприклад, першу ділову розмову мені було призначено з комісаром Закордонних Справ, т. Чічеріном. В цій розмові мене офіціяльно було запитано, які я маю зробити Російському Совітському Урядові пропозиції. Також само було піднято питання про кордони двох Республік, Російської й Української, та про належність, напр., Кубані до тої чи инчої держави, про форму федеративних відносин. З цього одного повинно бути ясно, що з окремою особою, яка нікого не представляє, а є сама по собі, таких розмов представник правительства вести не буде. І Ц. К. Р. К. П. і рос. сов. правительство в моїй особі говорили з революційним комуністичним і соціялістичним українством.

І те чи инче відношення їх до мене було відношенням до революційного українства.

І цілком натурально, що для кожного українського комуніста й революційного соціяліста особливий інтерес є в питанню: чи ясно я розумів свою ролю, чи не переплутав я своїх особистих інтересів з інтересами революційного українства, чи не поставив свої особисті інтереси, амбіцію вище за інтереси й амбіцію коллектива, пошкодивши тим усій справі?

Виїзджаючи зза кордону в Росію й на Україну, передбачаючи можливість ріжних непорозумінь з руськими товми і силу властивого кожній людичі егоцентризму, я з самого-ж початку старався виснити сам перед собою це питання. І в своїх дорожніх записках ще в Берліні 10. /V. 1920 — я з цього приводу так писав: „В нашій подорожі є один елемент, який мене особливо цікавить: перевірка себе, протиставлення вищої, знайденої цінности дрібним, скороминущим, звичайним; чи стану я, дійсно, вище особистого пониження, фальшивої амбіції, особистих вигод, комфорту, грошей, культури, здоровля, тихих радощів спокійного життя;... чи маю я вже дійсно-нову, вищу гідність, яка з посмішкою дивиться на славу, на особистий гонор, яка оцінки шукає не в тимчасових людських присудах, а в законах старіших і вищих?"...*)

*) Дійсність і своєчасне написання, як цієї виписки з „Записок", так і дальших, засвідчено свідками.

Цей вирівок з записок повинен дати уяву про моє власне відношення до ролі особистих інтересів у громадській справі.

І ввесь час мого перебування в Росії й на Вкраїні, в усіх своїх виступах, переговорах і рішеннях я старався триматися інтересів тільки того коллектива, за представника й посланця якого я сам себе вважав і за якого вважали мене другі.

І з цього-ж погляду я розглядав, наприклад, і зустріч мене в Москві, і перше відношення до мене. Мій приїзд, що визначав собою пропозицію співробітництва й помочи від революційного українства, не був ні бажаний, ні потрібний руським товаришам. Це співробітництво вимагало від них зміни їхньої політики на Україні. І через те така холодність, непривітність і офіціяльність у переговорах.

Я наведу виривки з моїх записок, з яких можна бачити, як я оцінював всі ті явища.

„Москва, 3. /VI. 1920.

„Стихія дужча за ідею. Давня, застаріла, закорінена в крови, звичках, способах думання, в матеріяльних, щоденних інтересах, вона перемогає молоду, нескріплену, ще неоправдану радощами ідею.

„В соціялістичній, совітській Росії, як раз тепер стихія забиває ідею. Матеріяльний, щоденний інтерес в образі голоду, холоду, злиднів, підмоложений старими, стихійними звичками, способами думання виливається в форму руського націоналізму. Совітська влада губить принціпи, ідею комунізму, бабраючись у ковбані щоденних інтересів. Дальші перспективи запорошуються, затуманюються, зникають з очей від постійної уваги до ближчого, місцевого, звиклого й необхідного.

„Найвиразніще це виявляється в українському питанню. В Комісаріяті Закордонних Справ референт в українських справах, — отже людина ніби найбільше компетентна й авторітетна серед инчих — сказав представникові чеської Республіки, що мав їхати на Україну, так: „Куди ви їдете? ніякої України, властиво, не було й немає; на Україні всі чудесно говорять по руськи й усе це українське питання є вигадка".

„Так говорить той, хто має інформувати й свій уряд, і представників инчих держав в українських справах. Як же повинні говорити ті, що слухають такого референта?

„Цей погляд панує тут скрізь. Чи щиро думають усі кола, чи ні, але хоче думати так багато з них. І це виявляється в усій політиці керуючих кол. Це-ж одбилося й на зустрічі мене в Москві. Не зважаючи ні на телеграми за кордону й Петрограду про наш приїзд, ні на прохання комісара Петроградської станції до комісаріяту Зак. Справ та до секретаріяту III. Інтерн. наготовити нам помешкання, ніхто ніяких помешкань нам не наготовив. Чотирі години ми сиділи на вокзалі на своїх річах, дожидаючись, поки один з нас, бігаючи по Москві, випрохає нам якісь кімнати. Це бігання, очевидно, декого засоромило. Принаймні Радек немов щиро оживився й навіть схотів побачитись зо мною негайно, просто з вокзалу. І побачення мало характер хоч і розкиданий, з біганням до телефонів і перескакування з теми на тему, але все-ж таки товариський.

„Але на цьому вся товариськість і скінчилась. Далі почалась і тягнеться й по сей момент якась напруженість, холодність, майже ворожість. Наприклад, того-ж дня, що я з Радеком, говорив я з Чічеріном. Мої перші слова про те, що Закордонна Група послала мене віддати всі свої сили для революції, слова, які для Групи й для мене звучали так реально, так щиро й так повно змістом, для Чічеріна були, очевидно, простими словами, яких так багато говорилося на мітінгах за час революції. Для його цікавіще було довідатись, з якими конкретними пропозиціями я приїхав. А як буде з Донецьким Басейном, Кубанню? Кому вони будуть належати?

„І от з цих перших питань уже стало мені видно, що тут запорошилася віра в комунізм, що тут ідея тільки переустрою світу не має вже того свіжого, гарячого кольору, вона стала тьмяною, сіренькою, занадто далекою. Коли є тільки комунізм і революція, коли тільки для цього й уся кров, і голод, і надлюдське напруження, то який особливий сенс має питання: в якій частині всесвітньої соціялістичної федерації буде той чи инчий басейн? Коли ні одна складова частина не матиме права самостійно, незалежно від инчих, порядкувати своїми багатствами, коли всякими „басейнами" володітиме ввесь світ, то яка разія комуністові так гостро й уперто ставити питання про „басейни"? По якому принціпу буде визначатися окремішність соціялістичних федеративних організмів? Очевидно, по національно-етнографічному. На якій етнографічно-національній території лежить той чи инчий „басейн", а в даному разі — Донецький? Донецький лежить на українській. І питання про належність вичерпано. Але це не значить, що експлуатація цього басейну тільки для Українців. Тут уже має бути инчий принціп.

„Коли-ж руські комуністи постановляють і змагаються, що Донецький Басейн неодмінно повинен належати не до української соціялістичної держави, а до російської, то що це має значити? Те, що люди менше думають про комунізм, що вони дбають більше про Росію, про себе, як націю.

„І в усьому, ничому помітно, як націоналізм починає покривати, запорошувати комунізм. Іде отверта орієнтація на руський патріотизм. Закликаються білогвардейські офіцери до боротьби за Росію проти Польщі. Брусілов видає заклик до білих офіцерів в імя ратування „великой России". Совнарком (Совет Народних Комиссаров) випускає декрет про помилування білих офіцерів, які зголосяться до червоної армії. При тому говориться, що Денікін, Колчак і инчі дурили офіцерів, обіцяючи їм „единую неделимую", а в дійсности роздавали Росію чужинцям; руські офіцери це, мовляв, зрозуміли й почали переходити до червоної армії бо... вона, очевидно, не дурить так, як Денікін, Колчак і инчі, але, дійсно, відновлює „единую неделимую".

„І тепер мені цілком ясно, що инчого приводу й зустріч мені тут не могли бути. Орієнтація на великоруський, единонеделимовський патріотизм викликає певні уступки Українцям. Коли є орієнтація на руський патріотизм, то не може бути, розуміється, орієнтація на справжню федерацію, на самовизначення націй і т. п. непримінимих для „единой неделимой" річи.

„Тепер я розумію, через що Радек, призначивши мені на другий день побачення, сховався, по дитячому сказавши, що виїхав на три дні з Москви, нікуди не виїжджаючи. Зрозуміло також, через що Ленін так дуже занятий, що не має часу побачитись зо мною.

[З цього можна бачити, оскільки має підстав чутка про моє побачення з Леніним. Ні разу нім мені нігде не було призначено побачення, не зважаючи на моє декілька раз висловлене й переказане йому бажання того. В цей час мені було запропоновано вступити в український уряд. Цілком природно, що маючи взяти на себе відповідальну роботу, я хотів побачитись з керовником російської революції й уряду. Таксамо, мені думалось, призначаючи мене на відповідальну роботу, не шкодливо було би голові „федеративного" правительства поговорити з майбутнім членом другого „федеративного" правительства. Але ні тоді, ні пізніще у т. Леніна, в якого знаходиться час на прийом буржуазних і навіть контрреволюційних европейських журналістів, не говорячи вже про инчих, для мене, представника української комуністичної групи, часу не знайшлось. Причина, розуміється, не в моїй особі, а в инчому].

Позавчора я послав листа Леніну. (Починався цей лист так: „Шановний Товаришу, на моє побажання побачитись з Вами, мені відповіли, що Ви заняті. Мені думається, що, коли-б Ви вважали розмову зо мною за корисну й потрібну, то у Вас би знайшовся час на неї. Через те дозволяю собі хоч на письмі сказати те, що збірався на словах").

....Я писав, що на думку Закордонної Групи У. К. П. конче треба використувати національний момент, перевівши боротьбу з польсько-петлюрівською коаліцією на ґрунт не національної, а соціяльної боротьби. Повинна бути не боротьба Українців і Поляків проти руських, як це виставляється петлюрівщиною, себ-то не національна, а соціяльна. Повинні битися буржуазний, контреволюційний польсько-український союз проти соціялістичного русько-українського союзу. Тоді тільки настане соціяльна боротьба на Україні. Поки-ж большевизм є з Москви, поки ним керують руські, поки українські національні соціялістичні сили не виступають як головна сила проти української національної контрреволюції, доти справжньої соціялістичної війни на Україні немає, — є війна проти чужинців, війна національна.

Отже, з цього повинні бути зроблені відповідні висновки. Сучасна національна політика має бути змінена; Раковський, як символ цієї політики, повинен піти; замісць його має прийти хтось новий. Тоді мій вступ в уряд, як це пропонується мені, принесе користь: спинить елементи ворожі до сучасного уряду й ослабить петлюрівщину"...

Через що й для чого я домагався зміни голови українського уряду і чи було моєю метою заняти його місце, про це може найкраще свідчити такий вирівок з мого листа до Леніна:

„В даний момент на Україні є правительство з т. Раковським на чолі. З іменем т. Раковського в певних українських колах звязана уява про помилки в національній політиці на Вкраїні. ...І от мені пропонується вступити в це правительство. Виникає питання: чи буде від цього користь революції? А надто в цей момент, коли петлюрівщина й шляхта так спекулюють на національному питанню? З якою метою мені це пропонується? Очевидно, з тою, щоб моєю участю в уряді схилити симпатії ріжних українських кол до цього уряду й зломити їхнє недовіря до його.

„Чи досягнеться цієї мети?

„Мені здається, ні. Через що? Через те, що мій вступ у „правительство Раковського" будуть розуміти й пояснювати як мою зраду української нації, як піддержку й зміцнення тої національної політики, яку оцінює навіть багато з руських комуністів, як помилкову...

„На мою думку, питання про мій вступ в правительство треба поставити так: що має значити цей вступ — чи виправдання всієї дотеперішньої політики на Україні, зміцнення її, чи бажання змінити її, змінити в дусі програми Рос. Ком. Партії, бажання здійснити ту резолюцію Ц. К. Р. К. П., яку було винесено в грудні 1919 року? І мені, вступаючи в уряд, також треба знати, як я повинен і сам розуміти й другим пояснювати свою участь в йому.

„Коли участь ця потрібна для виправдання й „санкціонування" помилок, то не мій вступ ні навіть активність у цьому напрямі користи не дадуть, бо факти стоятимуть у кричущому противріччю з моїми заявами... Прихилити на бік цього уряду симпатії українських політичних течій мені не вдасться...

„Коли-ж метою моєї участи є намір змінити політику, то це треба зробити ясно й виразно. А для цього треба, щоб на Вкраїні було не „Правительство Раковського", а якесь инче. Це не значить, що треба негайно змінити весь склад уряду. Досить того, як на місці т. Раковського стане хтось инший. Добре було-б, коли-б це був Українець, але хай буде й руський, аби не такий, що заявив себе за участю в тих помилках. Хай буде навіть хто небудь з теперішнього складу правительства, наприклад, т. т. Мануїльський, Затенський, Петровський. Хай прийде хто небудь з Москви.

„Так само ця зміна голови уряду не повинна визначати, що міняється багато по суті. Але ця сама зміна особи, що стоїть на чолі уряду, дасть натяк на бажання Р. К. П. наблизити фактичний стан річей на Україні до програмових позицій партії. Тоді моя участь в правительстві для Українців буде зрозуміла, вона викличе довіря до уряду, моя робота в таких умовах буде користна".

Як раз під час писання цього листа мене було викликано до телефону, де якийсь голос сказав мені: „По наказу т. Чічеріна ви повинні негайно явитись у комісаріят Закордонних Справ у відділ „Прибалтийских стран". Залишивши писання листа, я пішов у комісаріят Зак. Справ.

В моїх записках цей інцідент записано так:

„Шукаючи відділ „прибалтийских стран", я зайшов не в той поверх, що треба. І зустрів там Чічеріна. Характерно, що він не вважав за потрібне сам сказати мені те, що доручив сказати урядовцеві. Навпаки, сам провів мене на другий поверх, через цілий ряд коридорів і кімнат до дверей кімнати того урядовця й, показавши на них, попрощався й пішов. Урядовець же сказав мені, що йому доручено заявити мені, щоб я їхав у Харків і там звернувся до Раковського, який скаже мені, що я маю робити. На моє запитання, чи не міг би я ще тут з ким небудь побачитись і довідатись, яку саме мені роботу мається дати, урядовець відповів, що йому про це нічого не відомо".

Цей маленький, але характерний інцідент був для мене тим штришком, який дорисував усю картину відношення до мене з боку руських товаришів. Небажання зо мною бачитись, навіть уникання мене (як т. Радек), офіціяльні розмови про „басейни", накази через маленького урядовця все це ясно показувало мені, що мій приїзд був зайвий і небажаний для руських товаришів. При таких умовах мені лишалось тільки вернутись назад, за кордон, про що я написав у листі до Леніна.

Але таке поводження зо мною, очевидно, здалось і їм самим занадтим. Мене було викликано до т. Каменева. Т. Каменев заявив мені, що Ц. К. Р. К. П. пропонує мені вступити в Уряд Укр. Сов. Республіки на пост комісаря Закордонних Справ. Але перед тим мені треба поїхати на кілька тижнів у Петроград, зазнайомитись там з совітськими установами й виступити перед петроградським пролетаріятом. При цьому він запевняв мене, що Україна — цілком самостійна радянська держава й що федерація з Росією є дійсна федерація. Я спочатку згодився їхати в Петроград. Але обміркувавши з товаришами (членами Р. К. П.) цю пропозіцію, відхилив її — моя подорож у Петроград і перебування там „кілька тижнів", (замісць перебування на Вкраїні, де було моє місце), могло бути зрозуміле Українцями, як просто інтернування мене.

В дійсности, (як це потім щиро признавались мені впливові члени Р. К. П.) Ц. К. Р. К. П. просто не знав, що йому з мною зробити й через те то посилав мене в Харків, то в Петроград „знайомитись з совітськими установами", то знов зміняв і цю постанову.

Все це йшло в супроводі дрібних і більших інцідентів, які ображали не тільки мою особисту амбіцію, але й того коллектива, який я представляв. Одначе я старався знаходити їм пояснення й не ставити в залежність од них свої рішення.

(Далі буде).

— Отамане, батьку наш,
Порадь тепер хоч ти нас:
Що мати-мем робити?
Як ту біду гонити?

— Ой ще, хлопці, не біда,
Ще є наша „Свобода";
Прочитаєм „Свободу"
Тай поборемо біду!

ГОЛОДНА ЕВРОПА.

Герберт Гувер кличе до Вуйка Сема, щоби ратував голодних в середній Европі від голодової смерти. Він показує йому голодні діти по другім боці океану й апелює до нього, щоби дав поживи із своїх великих засобів. Він хотів 33 міліони долярів на ратунок голодних дітий і досі вже зібрав третю часть сеї суми.

Він буде давати поживу дітям по містах середної Европи аж до жнив, але тільки дітям. Старших голодних і хорих по містах і селах мусять ратувати земляки тих народів в Америці, а від Гувера повинні собі взяти добрий приклад.

НОВИНКИ.

ДО ВІДОМА ВП. ЧИТАЧАМ „СВОБОДА".

З причини Нового Року і неділі перше число дневника „Свободи" виходить з датою 3-го січня і через се видаємо його на шість сторін друку.

Видавництво.

Радить, як припинити злочини.

У своїй бесіді в місті Алентавн, Па., филядельфійський посадник Мур заявив, що відвічальність за ширячіся по краю ріжні злочини спадає в першій мірі на тих, котрі занимають високі політичні становища і глузують собі з закона та протегують усяких злочинців, аби позискати собі їх яко політичних приклонників у низших верствах суспільности. Мур радить усім пенсильвенійським містам, аби вони взялися спільно до ухвалення місцевих самоуправ та відмовилися слухати Гарісбурга (столиця Пенсильвенії) і Вашінгтону, які не розуміють потреб міських громад, або ними фримарчать у своїх політичних грах.

Шукати за золотом не виплачується.

Відколи платня робітника в копальнях золота пішла до гори, а ціна золота стоїть на місци, воно якось не хочеться коло него працювати, говорив експерт золотих копалень. Ціна золота є тепер устялена на $20.67 за унцію. Се є зовсім неможливо, щоби дістати за него висшу ціну, і також неможливо, щоби зменьшити кошти, а їх треба покрити, хотівши дальше оперувати копальнями.

Ворожбицтво ще істнує.

Довідуємося, що минувшого літа ось який случай мав місце в однім з Ченел островів: Там один чоловік дуже був зажурився смертельною недугою своєї жінки. Не знаючи, що почати, він вдався до ворожки за порадою. Та сказала йому зробити одну пробу, яка вкаже йому судьбу його жінки. Чоловік той мав зробити на земли колесо і поляти його живим сріблом. В середині сього колеса мав накапати з драгона крови (то є живиці з рецснового дерева) і се запалити. Отже в котру сторону з сього буде йти дим, то се вкаже, чи хора подужає.

Він зробив все так, як приказала ворожка і показалося, що дим ішов в ту сторону, котра вказувала, що нема ніякого виходу для його жінки. Потім вітер завернув у другу сторону і показалося, що є надія, що його жінка виздоровіє. Однак він сьому не хотів дати віри, бо вітер завівав дим то в один бік то в другий, і вдався знов до ворожки.

Тепер ворожка сказала йому, що хтось певно мав уречи його жінку і вона тому хора. Отже, щоб увільняти її від сеї хороби, треба десь о півночи відчинити двері зпереду його хати, і як хтось надійде і буде дивитися на його хату, то се є той, що врік його жінку. Його треба зловити і взяти з него трохи крови, а ся кров її поможе.

Він знов зробив усе, як приказала ворожка. По півночи бачить, іде якийсь чоловік і дивиться на його хату. Тепер він подумав, що се є якраз той, що кидає уроки. Зараз він вийшов на двір і рапто́вно закинув на него якусь шмату, щоби нічого не бачив, тай затягнув його до своєї хати. Хоч нападений кричав і не давався, все таки той надрізав йому горло, щоби дістати крови. Якось припадково він вирвався з біди й зник у пітьмі ночи. На другий день підрізаного чоловіка взято до шпиталю, де в короткім часі його вилічено. А чоловіка хорої жінки заарештовано за те, що мало не замордував чоловіка.

От яку пораду дала ворожка. Чи не ліпше було удатися до доброго лікаря, котрий одинокий може помогти або порадити в таких випадках?

Загадочна скала.

Велике заінтересоване зробило межи публикою оголошенне Королівського Географічного Товариства, яке оповістило, що вибереться в подорож до скали Еверест в Гімаляях, до найвисшої скали на світі, і буде пробувати дістатися на її верх. Хоч сю скалу віднайдено вже сімдесять літ тому, то ще ніхто з Европейців не зайшов до неї близше як пятьдесять миль, а то з тої причини, що вона лежить почасти в Непалю, а почасти в Тибеті, і правительство сих двох країв протестує, щоби европейські винахідники туди заходили. Крім сього є ще друга причина, чому не можна дійти до сеї скали, а то — що в краю Непалю приступ до сеї скали зовсім неможливий через те, що є там дуже густий ліс яких 60 до 70 миль довкола. В глибину сього ліса біла людина ще ніколи не відважилася вступити.

Будуть судити матір за смерть дітий.

В місцевости Губард, Огайо, згорів в ночи дня 5. грудня дім 27-літної пані Альти Колер, а разом з домом згоріло і двох її синів: 4-літний Вард і 5-літний Віліям. Пані Колер зложила відтак публичну заяву, що згаданої ночи увійшов до її дому якийсь незнаний мущина, застрілив обох її хлопців, її саму поранив, а після того підпалив її хату. Тепер один 17-літний хлопець свідчить, що пані Колер призналася перед ним, що то вона сама застрілила свої діти і підпалила хату, а потім пострілила себе. На підставі зізнання сього свідка паню Колер буде судити повітова лава присяжних судіїв.

Бандити в ролі добродіїв.

Послідними часами у Вінніпегу (Канада) появилися бандити, які вечерами „працюють" поміж переходячими улицями міста. Кого спіткають в тихім кутику, комендирують „руки до гори!" і починають ревізію по кишенях. Звичайно така ревізія кінчиться тим, що забирають кілька долярів. Недавно п. Х., вертаючи з роботи до дому, мав нещасте, а зглядно щасте, попастися в руки бандитів-добродіїв, котрі не тільки що нічого в него не взяли, але ще йому дали. А було се так: Пана Х., переходячого улицею, спинили два мущини, котрі вискочили з автомобіля, і почали перешукувати його кишені. Не знайшли однак більше як 95 центів. І не взяли сих гроший. Один з них виймив зі своєї кишені один доляр і 5 центів, а даючи се нападеному, сказав: „Возьми сі гроші і будеш мати два доляри на рецепту на горівку".

Зле вийшов на горівці.

Адам Сомерфельт з Вінніпегу (Канада) наладував свій моторовий трок 31 пачками горівки і хотів перевезти її через американську границю. Недалеко границі полишив свій набір в одного фармера, а сам пішов провідати, чи безпечна дорога. Коли вернув, то зі всеї горівки застав лиш одну пачку, коло котрої на нещасте застала його поліція й арештувала. У вінніпегськім суді Сомерфельтови присуджено $600 кари і кошти.

Щаслива знахідка.

Один чоловік, який вивозив сміття в місті Шікаго, знайшов у бляшаній коробці, що була викинена на сміття, сорок і вісім тисяч долярів готівкою, а на пятьдесять долярів бонд. Він віддав гроші в руки властителя, в котрого працював. Гроші належали до одної фабрики в Рокфорд, Ілл.

Голярі в Індії.

Голяр в Індії занимає значне становище межи публикою і за ним є там великий попит. Коли народиться дитина в Гіндуса, так сей голяр зараз іде до його кревних і сповіщає їх, що в того а того народилася дитина. А коли хто умре, то на похороні він голить голови живим і мертвому. В Індії голярі не мають будинків, в яких би вони робили свою голярську роботу. Його можна бачити геть усюди, як ходить і під пахою носить якийсь клунок або торбину, в якій тримає якісь знаряди. Він також пробиває гіндуським дівчатам в ухах і носах діри для ріжних перстенів, які вони носять. У многих случаях він також занимає місце лікаря. На весілю сей голяр є в молодого за дружбу. Гіндуський голяр є дуже зрічний в своїм фаху; його рука є така легка, що може голити своїх гостий навіть тоді, коли ті сплять.

Засуджений на шибеницю.

Минувшого серпня Тома Басов з двома иншими російськими бандитами напали на Сі-Пі-Ярський поїзд у Кровс Нест, Б. К. (Канада), обрабували пасажирів і в замішанню застрілили двох поліцаїв. Двох з тих бандитів спіймано, а один втік здається до Злучених Держав. На судовій розправі Басова засуджено на смерть через повішенне. Виконанне вироку відбудеться в Летбрідж, Альберта.

В Канаді знесено податок на прибаги.

Податок, наложений на прибаги минувшої парляментарної сесії в Канаді, касується з днем 20. грудня 1920 року. Податок скасовано на всі вибагливі річи, кромі податку на горячі напитки, вино, патентовані алькогольні вироби, перфуми, карти і солодощі. Всі инші оподаткування касується, без огляду на те, чи їх оплачував крамар чи купуючий.

Арештовано Понцову завідательку.

В четвер (30. грудня) арештовано в Бостоні Люцію Мелї, завідательку канцелярії звісного „грошевого чародія", Карла Понці. Арештованій закидають крадіж $1.000.

Расові заворушення.

З Коломбус, Джорджія, доносять, що в околици Гунтсборо, Алябама, заноситься кождої хвилі на вибух нової боротьби між білим і чорним населенням.

ЦИГАНИ В ЛОНДОНІ.

В полудново-західній части Лондону є циганська кольонія, що складається з одної улиці, т. з. Вардлей, в середину якої поліція рідко коли заходить. Деякі з циганів сеї кольонії жиють в шатрах, инші-ж у домах. До поїзду тримають звичайно ослів. Життєм жиють стариним, власним. Над ними всіми панує циганка-королева і всі її як найточнійше слухають. Підчас слабости її кличуть і вона рішає, чи слабий повинен лягати до постелі. Не слухати королевої значить — накликати смерть.

Коли хто з циганів умре, мерця відвідують цілий час в день і в ночи. Цілий рік після смерти покійника не можна рушати його річий, а навіть його постіль остає нестелена, щоби не докучати його душі.

Велику вагу привязують цигани до проклонів. Сповідають про такий випадок: Образив хтось циганку на улици і та заклила: „А бодай в тім домі кождого року через пять літ вмер чоловік". І дійсно в тім домі за 5 літ вмерло 5 чоловіків. Чи се було припадково, чи ні, але цигани привязують до того випадку силу проклону.

Блуд, хоч сам сліпий, виводить діти, що можуть бачити.

Знайдіть землю, де нема хопти, то можете знайти серце, в котрім нема блуду.

Той, що себе посвячує, ніколи не блудить.

Блуд є завсіди спричинений поспіхом.

Володимир Бирчак.

ХЛОПЕЦЬ З ЧОРТКОВА.

Ніяк не забуду!

В хвилях суму, чи тривоги, він все приходить мені на думку і я бачу черти його лиця. І його слово глибоко врилося в мою душу. Читаю пригноблюючі вісти з поля битви, і знов його бачу. Читаю лайливі статті українських часописий і — його хочу побачити й забути погану, грубу лайку усіх самоїдів! Слухаю лайливі приватні порахунки високих державних мужів і знов — він мені на думці! В ночі не береться сон моїх віч і знов — його бачу! Так йде вже другий рік!

Хтож був той він?

Я й сам не знаю його імени. Мав десь записане те імя в дневнику, й згубив! Та чи річ в імени? Хоч і не відоме мені його імя, розкажу про нього.

Ми переходили Збруч коло Скали дня 16-го липня 1919 року. Чудовий день. Сонце пражило, на небі ні хмарки, вітрець не повівав. Ясно та погідно. Коли в такий день відбувається весілля, говорять старі свахи: щасливі будуть молодята увесь вік, бо Господь зіслав у день їх свадьби чудове веремя!

...Чудове веремя!

Та ми не обходили весілля. Галицькі війска не мали амуниції. Ляха розбили коло Бережан, загналися майже під Львів і — верталися. Не стало бобу! І ми переходили Збруч. Всі казали: ідемо по амуницію! Перед Різдвом вернемо! З побідою вернемо домів! З побідою!

Над Збручем зіскочив я з воза й хотів зірвати на спомини крівавої хвилі пару цвітів. Ще галицьких! Знайшов полин і бодяк над Збручем коло Скали. Зірвав і те та сховав на спомин. Гіркий полин і колючий бодяк.

За Збручем ми стали спочивати.

Через малий, недавно збудований міст переходили несчислимі маси людий. Ішли довгі ряди наших війск. Кільки було між ними таких, що йшли в поході від 1914 року по нинішний день? Галичину перейшли вони вздовж і впоперек! І Угорщину! І були в Італії, Бельгії, Франції, Україні й широкій Росії! Аж в останніх місяцях станули на своїм українськім фронті! Билися під Львовом, робили відворот від Львова по Борщів, а потім назад гнали польські війска перед собою знов під Львів і знов верталися без амуниції — за Збруч. Вертали зголоджені, обдерті, деякі босі, та з чолами піднесеними в гору! Ішли по чорний біб!

Перейшли цілу Австрію, Німеччину, Бельгію, Сербію, Україну, Польщу, Альбанію, Румунію і Росію! Богато з них було в російськім полоні, в далекій Сибірі, в Туркестані, були залогою і в Єрусалимі! Ріжні світогляди, ріжні культури попричіплювалися до них та пустили своє коріння, але вернули з кінцем 1918 року на рідню землю і всі стали тут жити одною думкою, одним новим словом. Витратили сили по всіх закутинах Европи, а навіть Азії, проливали кров за всіх і вся аж з кінцем 1918 року стали на своїй рідній землі й собі будувати хату... Нині відступали по той чорний біб, що дає волю!

За військами та між ними їхали довгі ряди збігців. Кого тут не було?! Їхали урядовці тої держави, що валилася, попи, міщане, мужики — втікали всі ті, що не хотіли пережити хвилі ганьби, ні хвилі не бути під чужим ярмом. Вониж вже були на волі! Їхали матері з малими дітьми. — Мужі зрослі сини були в війску. Ішли дівчата в військових однострoях, з крісами на плечі. Ішли селяни з клунками. Мовчки та поволі. Над Збручем звільняли усі хід, якби якісь невидимі нитки тримали нас всіх і не пускали на другий бік Збруча. Ми всі ще чекали, що може, і ще може станеться якесь диво і ми не будемо мусіти переходити!

Але ми перейшли!

...Коли було вдивитися в ту масу війск і вдуматися, щезала дійсність, а являвся сон. Здавалося, що се не відворот галицької армії в 1919 році — а се давні галицькі полки встали з перед віків! З перед тисячу літ встали полки, що з Олегом ходили на Царгород, що воювали за часів Василька, Володаря, Ярослава Осмомисла, Романа, короля Данила... Воскресли по тільки — тільки сотках літ до нового життя, нової боротьби!

З нашого товариства став хтось нарікати, що ми розбит і пропало все. А другий відповів:

— Чи тому десять, пять, а навіть тому два роки ти снив, що на свої очі побачиш живі галицькі полки?! Що встали із мертвих?! Із давніх городів, з Перемишля, Львова, Теребовлі?! Правда: Нині вони розбиті — але вони є! жиють! Не мають амуниції? — але вони її знайдуть і знов на своїх крісах понесуть волю!

Клонився день. Сонце заходило. Через міст на Збручі та вплав через брід переходили дальші полки. Старі жовніри, що то робили вже не один відворот, не раз кричали пр иприступах „гур-ра"! і ні раз кровавили ворогів та нераз обливали кровю своє тіло — нині плакали. Переходили Збруч, звертали свої очи на другий бік, де покидали свої родини. Затискали зуби й кулаки!

Перейшла нова сотня. Сотник підійшов до нас.

— Дайте закурити! А то вже цілий день не курив! І хліба нині я не бачив!

Знайшовся хліб і пару папіросів. Закурив. Лице його випогодилося й він каже:

— Бачите того малого? — І вказав на малого хлопця, що крутився між жовнірами. — То він!

— Хто він? — спитали ми.

— Він! Його історія ось така. Був послугачем в аптиці в Чорткові. Малий хлопець зі села, що скінчив мабуть першу клясу гімназійну. Мовчаливий, пильно сповняв прикази і вірно служив — як всі малі люди. Властитель відносився до нього — от як до слуги. Чи хлопець був Українцем, чи Поляком? — властитель — сам Поляк — не питав. Що могло йому на тім валежати?! Властиво він і не припускав, щоби хлопець там дуже акцентував свою приналежність. Усю війну служив хлопець в аптиці та ніколи й не виявляв жадного наклону до політики" — як аптикар потім мені казав.

Аж одного дня сталося дивне диво. Поляки дійшли аж до Чорткова, та ми наперли нечайно від Борщева, насипали їм за шкуру бобу й погнали їх далі. От тоді й сталося із хлопцем щось дивне. Умився, причесався та причепурився як до церкви, натерхав свій наплечник тай каже до аптикаря.

— Я йду!

— Куди?

— Кудиж?! Я Українець — в українське війско.

Аптикар здивувався.

— Ти Українець?! Адже ж ти був так довго в мене й того не казав! Пощо тебе там?!

— Іду воювати! Бити Ляхів, що лізуть на нашу землю!

Аптикар розсміявся.

— Ти воювати?! Щож ти один поможеш Українцям?!

— Один?! — відповів хлопець. — Пане аптикаре, ви важите ліки і одно зерно сюди, або туди — рішає про життя або смерть! Так і в часі битви та війни часом один рішає про всю виграну! Ануж тим одним, що переважить, буду я! — Наплечник на плечі тай пішов!

— Отсе той, що я показував його! докінчив сотник.

Ми покликали до себе хлопця. Стануп здоровий, жвавий хлопець, міг мати яких сімнайцять, або вісімнайцять літ. Кругле лице й слабий чорний заріст. Орлиний ніс й живі палкі очі. Усміхався. Вже був на пів по військовому. Військові завитки й широкі військові штани, мужицька вишивана сорочка й шапка з тризубом. Станув перед нами і як старий булавний ударив закаблуками.

— Чого ти вступив до війска? — спитав мій товариш.

Лице хлопця усміхнулося і прибрало дивний вираз. Немов говорив.

— Ось інтелігентний чоловік і таке дурне питається!!

— Вступив — промовив по хвилі — бо так було треба!

... Видано приказ. Сотня рушила. І він пішов з ними.

Від тої хвилі минуло вже досить днів та місяців, а безіменной хлопець і його слова, яких він перед нами не хотів повторити, а які промовив тільки раз в життю — не сходять мені з думки. Часом і сниться він мені. Кріпко збудований, кругле усміхнене лице й живі палкі очі. Не один! А сотки, тисячки таких самих як він за ним стає в боротьбу... І десь чую у сні його слово, якого я не чув від нього, те яке звучить усе мені в ушах...

МУЗИЧНИЙ ОРГАН ПОСЕРЕД ЛЮДОЇДІВ.

Місіонар Гувер і його жінка п'еля довголітного побуту на острові Борнео вернули на короткий час, щоби відпочати, закупити деякі річи, а опісля знова вернутися до своєї місії.

Які пригоди вони мали за час свого побуту в Борнео, можнаби списати у великій книжці. Тут подамо лиш одну їх пригоду: як гра на органі спасла їх життє.

Остров Борнео се один з немногих країв світа, де жиють ще людоїди. Від берега моря є там много Китайців, але чим дальше запуститися в глибину острова, тим небезпечнійше білому чоловікови від диких племен, які безустанно полюють на людські голови.

Місіонар Гувер осів посеред Китайців в кольонії Себу, працював витривало день і ніч, перебув тяжкі хороби і остаточно по році спровадив свою жінку, щоби помогла йому в місійній роботі.

Обоє при помочі вірних побудували з амбусового дерева і з пальмового листя церкву і хату для себе під одним дахом. З одного кінця були дві кімнати, де вони мешкали, а з другого боку обширна галя на церковні збори.

Одного дня, коли на дворі панувала гробова тишина, коли навіть листочки на високих деревах не порушалися, місіонар Гувер нараз почув на дворі якийсь дивший рух і брязкіт. Він поглянув через двері до церкви. В одній хвилі станув перед ним чорний чоловік, голий, тільки з брудною перевязкою коло бедер, грубе чорне волосе спадало йому на рамена, за поясом з одного боку мав закривлений ніж, а з другого боку маляйський кріс. З боку тримав блискучий щит.

Гувер пізнав, що се Дияк, дикун з глибини острова. Дияк поглянув на місіонаря, а місіонар на него. Можна тут додати, що Гувер є великого росту і сильної будови тіла.

Місіонар уважно приглянувся дикунови, від голови до стіп. Вигляд дикуна був над вираз гидкий. Місіонар глянув на його руки. Він знав, що дикуни, коли відрубають голову одному чоловікови, то малюють собі на руці одну лінію, і кілько є ліній на руці, тілько людських голов вони відрубали. Гувер поглянув на руку дикуна і став рахувати лінії, але не міг їх зрахувати, бо обі руки були густо покриті лініями.

Місіонар підняв поволи очи до гори і побачив, як сімдесять таких же дикунів увійшло до церкви. Їхні ножі і щити полискували до сонця, а білки їх очий наповняли серце страхом.

Той, що стояв на переді, був їх провідником; його називали Ратай. Він дав знак своїй банді і вони розтаборилися в церкві.

Коли наблизився вечір, старий Ратай дав знак своїм воякам, і в одній хвилі дався чути голос бубна. Вояки уставилися в колесо і стали підскакувати то на одній нозі то на другій, то знов на обох ногах. Був се їх военний танець. Зразу був повільний, але рухи ставали скорійші, зір їх ставав дикший, вони трясли собою, кидали собою і вигукували якимись дикими голосами. Очевидне було, що сей танець упивав їх, засаплював і збуджував у них бажання прикрасити своє шатро новою білею головою.

Гувер і його жінка стояли в темрязі і приглядалися, що роблять дикуни з їх церкви.

„Щось злого станеться, коли позволимо дальше на той танець", сказав до жінки Гувер.

Пані Гувер задумалася на хвильку і сказала: „Ану, спробуймо орган".

Ся думка сподобалася обоїм. Сейчас винесли маленький орган і пані Гувер сіла на стільчик та почала грати веселі діточі мелодії з „Недільної Школи".

Дикуни, почувши музику, сейчас перестали танцювати і обступили місіонарів довкола. Пані Гувер грала і грала: зразу веселі пісні, а потім поважні церковні гимни. Дикуни з подивом слухали, але по певнім часі повіки їх стали тяжкі і всі до одного позасипляли.

Життє в кольонії Себу не устелене рожами, а страх перед дикунами ніколи не устає.

Але обоє місіонарі за многі роки свого побуту в кольонії Себу богато причинилися до піднесення добробуту тамошних жителів. Там плекають риж і садять гумове дерево. В глибині острова, кажуть, є нафта, мінеральні жерела, золото і діяманти, але ніхто з білих людий не відважиться запуститись у глибину краю зі страху перед людоїдами. Кождий смільчак заплатив таку відвагу своїм життєм.

Місіонар Гувер вибудував там дві рижові млини, поставив фабрику леду, а тепер закуповує трактори і ріжну фармерську машинерію для тамошних жителів.

Кольонія Себу лежить в провінції Саравак. В цілій провінції жиє около десять тисяч християн — Китайців.

Минувшого року сі навернені християни прийшли до місіонаря Гувера і сказали: „Ти богато добра нам зробив, ми се памятаємо. Тепер ми хочемо бодай в части тобі віддлатитися. Ми засадили для тебе 6.000 гумових дерев. Слідуючого року дохід з них буде для тебе".

Пані Гувер працює між китайськими жінками, а від дикунів держиться здалека.

Одним з головних законів дикунів є, що молодий парубок доти не має права женитися, доки не завісить на своїм шатрі людської голови.

Серед таких обставин робити місійну роботу — не дуже приємна річ.

Пять ночий стояли дикуни в церкві і пять ночий приграваля їм пані Гувер на органі. Потім вони забралися відтам.

Що се побороло їх? Чи звуки органу? Чи набожні мелодії християнських гимнів?

Всеж таки маленький музичний орган спас життє місіонарів.

ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ ДЛЯ ГОСПОДИНЬ.

Щоби печення не висихала, є дуже порадним прикрити її кавалком чистого тонкого полотна. Так упечене мясо буде сочисте, а що, більше, не потреба так часто поливати його підчас печення.

Гербата (чай) тратить смак, скоро трохи звітріє. Тому то не треба переховувати її в торбинках паперових, але тримати в щільно замикаючихся бляшанках або скляних слоїках.

Ґумовий плащ легко дається вичистити, перучи його в миляній воді. По виполоканню відтак в зимній воді не треба його викручувати, але повісити добре розпостертий на дворі, щоби висох.

Коли миється вікна, як сонце на них світить, то полишаються на них плями. Щоби надати їм полиску, треба змішати трохи нафти з водою.

ВІРІ ЛЕБЕДОВІЙ.

(КОНСТАНТИНІ МАЛИЦЬКІЙ).

Привіт української дітвори.

Був час, у нас дзвонив Дзвінок,
Так мило било серце враз,
Ззивав, збирав він нас діток
В один гурток, єднав там нас!

Єднав, зміняв в сестер, в братів,
В одну Сімю, з імям одним,
До брам, де Храм величний, вів,
Де напис сяв письмом святим:

„Вільної вам Вкраїни Храм!"
Так сяли-звали чар-слова—
І зір в простір звертав нам там:
„Туда вам, діти, шлях, туда!"

І в снах сей шлях і в мріях всіх
Дітий від браму Храму вів,
Лишав на вік у серцях їх
Він ясний одсвіт чаро-слів.

Аж час на нас грози напав,
Впав грім у дім, Дзвінок розбив,
А Серце вихор враз пірвав,
І геть в сніги: запроторив.

Замовк Дзвінок, в діток серцях
Лиш відгут гув, будив раз-враз
Святу Любов, кріз кров на шлях
Він Храму він в великий час.

І серце те, те золоте,
Мов серце Мами, з нами знов!
І знов дзвонити нам буде,
Будити знов святу любов!

Витай же нам, посеред нас!
Хай лине у дитини світ
Твій голос знов в великий час,